

labia; hoc contra habeant labia quod credit cor. Aliquando enim timor est, & non aude dicere quod nescit, quod credit. Aliquando simulatio est: dicit, & non habes in corde. Conscientia labia tua cordi tuo.

III. Verum missis nunc innumeris factorum Patrum textibus, lubet preliis explicare textum evangelicum ore ipsius Christi Domini prolatum: *Qui me erubuerit, & sermones meos, Qui me erubuerit.* Non dicit Christus: Qui erubuerit confiteri Divinitatem, Trinitatem, Unitatem Dei, & alia innumera splendida, & divina arcana, quae mentem nostram illustrant; sed *qui me erubuerit*, id est me hominem humilem, opprobriis plenum, persecutionibus exagitatum, crucifixum, mortuumque. Qui erubuerit sermones meos, videlicet mandata, & consilia mea, quibus dilectionis mutuae foedera, poenitentiae, austeritatis, contritionis, omniumque virtutum exercitia praescribo. *Qui me erubuerit coram hominibus;* nempe qui publice, ac in totius mundi conspectu erubuerit exequi praecepta mea, & labis fateri, & praedicare sermones meos, doctrinam meam, meamque veram morum legem, omni abiectione respectu: qui notam Regentium veritus fuerit lubere ob Moralium evangelicam veramque defensionem: & ego omnes illos erubescam coram Patre meo; id est, eos, seu detestores religionis meae, indignos reprobo.

IV. Hinc ergo collige, praeceptum istud externae confessionis non minus lubere mysteria fidei quam praecepta morum profiteri opere, & verbo, prout occasio fert. Plurimi hodie doctrinam evangelicam, quae appetitiones nostras cohibet, virtutum exercitia praecipit, confiteri publice ore, nedum palam exequi opere, pudori sibi vertunt. Quoties praesentem christianae legis veritates propriis rationibus incommodas, minisque vis placituras a quibus sperant quicquam se conlecturos fore; aut silentio praetereunt, aut ambiguis verbis involvunt, aut fucis, & lenociniis deiniunt, temperant, & ad aures hominum, gratiamque captandam inflectunt. Quid, quae, iuvat religionem, eiusque arcana publice ostentare; si moralia eiusdem praecepta erubescis, si doctrinae sinceritatem adulterare, & Ethicae christianae austeritatem pigmentis, fucisque obscurare, contendis? Heu quam frequenter cuiusque conditionis homines in hoc delinunt mandatum! Modo loqui Dei sermones, occasione data, illos pudet; nunc mundanis il-

lecebris, voluptatibus, ludis, choreis, alisque inlautis mundi ludicris lapedaculis inserviunt, ne videantur nimis liberi, sed ut blandi, mites, & in omnem sortam ductiles appareant. Doctrinam evangelicam temporum, & perionatum conditioni accommodant. Iustitiae partes implere negligunt, ne alicuius displiceant.

V. Peccatum hoc adversus praeceptum confitendi christianae Theologiae quae mores spectat, perniciosius non raro est ipso crimine contra praeceptum confitendi fidei. Utique crimen fidei confessioni oppositum gravissimum est, & quocumque flagitio, contrario tantum praeceptis moralis doctrinae, scelestius; si utrorumque natura absolute spectetur: ceterum si damna, scandala, poenitentiae difficultatem, aliaque innumera mala, quae peccatum erubescendi publicam confessionem Ethicae evangelicae consequuntur, serio animo reputentur, scelus conscientiam immanissimum. Meditare paulisper, quae mala profugant ex vano illo timore iustitiam sive commutantem, sive distribuentem, sive vindicantem administrandi, & publice exequendi, ne amicis, patronis, parentibus displiceas, neve ambitioni tuae, inique rationibus praedictum aliquod quod futurum praevides, inferas. Hinc sane innocentum opprobria, viduarum, pupillarumque lacrymae, & singultus; furta, rapinae, peculatus, homicidia impanita. Quae immensa damna compensare tenetur is qui sui officii, & professionis vi in victo pectore tenetur publice iustitiae partes suscipere.

VI. Recogita insuper, quae crimina perpetrant, quam animarum stragem pariunt Doctores illi qui arctam Iesu Christi viam manifestare, morum doctrinam evangelicam severitatem praesentem, mundanisque hominibus inselata praedicare vercundantur, ob inane respectum conturbandi, irritandique illos a quibus sibi aut timent, aut sperant. Quid de illis dicendum qui veritatem aenocentes, eam in corde occultant, labiisque fateri erubescunt, ne irideantur ab hominibus, quive doctrinis novis & peregrinis, desideris carnalibus, cupiditatibus avaritiae indulgere student, ut auram popularum accipiant? Si fidei arcana erubescere in conspectu tyranni tormenta atrocissima, ipsaque mortem crudelissimam merant, maximum scelus est; leve ne crimen erit, si coram ipsis Catholicis fateri, & exequi evangelica mandata non ausis; non ut mortem, vel levia tormenta declines, sed

ne

ne sustineas aut unius verbi irrisionem, aut maledictorum detractiones, aut amecorum despectum, & contemptum, aut conlangueorum iram, & indignationem?

XII. Igitur ut mundi timores inanes, vaniloque respectus continere, ut terrena floccifacere, ut carni, & sanguini te opponere valeas ob iustam necessitatem evangelicam doctrinam manifestandi, promovendi, iustam teclamque tuendi, animo tuo altius hac scripturarum oracula infideant: Nolite time-

res eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timeat eum qui potest & corpus, & animam perdere in gehennam: Matth. x. An quere hominibus placere? Si adhuc hominibus placere, Christi servus non essem: ad Galat. i. Mihi pro minimo est ut a vobis iudicer, aut ab humano die: ad Corinth. I. iv. Ipsi de mundo sunt; ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit: nos ex Deo sumus: I. Ioann. iv.

DISSERTATIO II.

DE INFIDELITATE

EJUSQUE VARIIS SPECIEBUS.

G A P U T I.

Varia infidelitatis acceptio. Tres sunt eiusdem species, paganismus, iudaismus, & heresis.

I. **T**Riplex est infidelitatis acceptio. Primo accipitur negative, secundo privative, tertio positive seu contrarie. Infidelitas negativa est mera fidei carentia in eo cui fides annunciata nullo modo est, aut saltem sufficienter predicata non est. Haec poena, non peccatum est, ut inquit D. Thomas 2. 2. quae. x. art. 1. Si autem accipitur (infidelitas) secundum negationem puram, sicut in illis qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis poena: quia talis ignorantia divinarum ex peccato primi parentis consecuta est. Qui autem sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata quae sine fide remitti non possunt; non autem damnantur propter infidelitatis peccatum. Hinc est quod loquens proposito praescripta ab Ecclesia est: Infidelitas pure negativa in quibus Christus non est praedicatus, peccatum est.

II. Privativa infidelitas est carentia fidei in eo qui aut fidei mysteria non vult audire, vel sufficienter sibi propositis assensum praestare recusat, cum debet; quamquam nec re ipsa positive dissentiat, nec errorem directe contrarium propugnet. Haec infidelitas dubio procul peccatum est: qui enim potest autem credere, cum fides sufficienter sibi proposita est: tenetur quoque credere.

Ergo, dum credere negligit, omittitque, peccat contra infidelitatis privative.

III. Infidelitas contraria, & positiva est carentia fidei in eo qui fidei sibi sufficienter propositae positive resistit, negando quicquam ad fidem pertinens, aut errorem fidei contrarium defendendo: & hoc est proprie infidelitatis crimen, inquit Angelicus loc. cit. *Alio modo potest intelligi infidelitas secundum contrarietatem ad fidem, quia scilicet aliquis repugnat auctori fidei, vel etiam contemnit ipsam, secundum illud Isaia lxxxiii. Quis creditur auctori nostro? Et in hoc proprie perficitur ratio infidelitatis: & secundum hoc infidelitas est peccatum.* Hoc autem peccatum gravissimum est, quia per infidelitatem fundamentum auferretur aliarum virtutum, & radix praeciditur iustificationis, ut subdit Angelicus 2. 2. q. clxxii. art. 7. Sicut fides est prima virtutum; ita infidelitas est ultimum peccatorum, ad quod homo quandoque per alia peccata perducitur.

IV. Descripserit infidelitatis, quae peccatum est, triplicem speciem D. Thomas assignat 2. 2. quae. x. art. 5. Cum enim peccatum infidelitatis consistat in renitendo fidei, hoc potest contingere dupliciter. Quia aut renititur fidei nondum suscepta; & talis infidelitas est Paganorum, seu Gentilium: aut renititur fidei christiana suscepta, vel in fi-

G 4 gu-

gura; & sic est infidelitas Iudaeorum: vel in ipsa manifestatione veritatis; & sic est infidelitas haereticorum. Unde in generali possunt assignari tres praedictae species infidelitatis. Haec infidelitatis vitia specie distinguuntur. D. Thomae Discipuli sustinent: qua de re vide Collegium Salmanticensis Tom. VII. tract. de fide disp. 18. dub. 2. §. 2. a. num. 21. ubi Castropoli; & Fagundes, aliorumque D. Thomae adversariorum obiecta solvuntur. Res tanti non est, ut in metaphysica disceptatione temeris: ideo ad singularum specierum explicationem accedendum est.

V. Et ut a paganismo auspicemur, variae istius vocis acceptiones praebenda breviter sunt. Philastrius Lib. de haeresi. cap. 111. Paganos dictos fuisse scribit a Pagano quodam, qui nuncupato, filio Deucalionis, & Pyrrhae, Rege potente, & indyco, qui propterea ut Deus haberi cepit. Sed haec interpretatio pluribus dupliciter. Idcirco Lib. VIII. Etymologiarum cap. XIX. Paganos dictos contendit ex pagis Atheniensibus, ex quibus orti erant. In locis liquidem agris, villisque Gentiles lucos, suaque idola colere ceperunt; ideoque idolorum cultores Pagani appellati sunt. Quae opinio non est praecedenti melior. Quid non valde dissimile Beda scribit in Cont. Lib. VI. cap. XXX. Communior, mihi quae probabilior sententia est, tempore christianorum Imperatorum, Gentiles cepisse vocari Paganos, eo quod eorundem Imperatorum legibus statutum fuit ut idolorum fana, & delubra clauderentur, & sacra Gentilium prohibita in oppidis, & urbibus fuere; atque idcirco pagos, villas, & agrosque petere cogebantur; ut deos suos colere, iungae vana sacra celebrare possent. Itaque urbibus, oppidisque exclusi, dicti sunt Pagani, quod in pagis, & villis suis numina sua colerent. Probabilis quoque est opinio Theodoretus qui Lib. III. hist. cap. 117. scribit, Constantinum Magnum adversus Malesentium pugnantem decrevisse ut milites omnes sacro baptismate tingi nolent, Gentiles vero qui baptismate tingi nolent, proprios lares repererant: & hinc cepisse Gentiles Paganos dici, quod a militia liberi essent. Ut ut tamen sit, illud certum est falsiorum numinum cultores sic dictos Christianis fuisse, quemadmodum Hebraei Gentiles appellabant eos omnes qui ab eorum instituto alieni erant, & Graeci Barbaros voca bant omnes qui graecanicae nationis non erant.

VI. Explicatis variis vocis Paganismi acceptionibus, promenda nunc definitio istius infidelitatis est. Communiter autem sic definitur. Paganismus voluntarius error est fidei nondum susceptae cum pertinacia resistens. Quae definitio ut clarus intelligatur, illud notandum, quod susceptio fidei accipitur non subjective, ut aiunt, sed obiective. Nam plures haeretici adulti baptizantur cum aliquo errore circa fidem, atque adeo fidei habitum non recipiunt: quia vero plura mysteria credunt, dicuntur habere fidem obiectivam; quemadmodum, & Iudaeos habere hanc fidem dicimus obiectivam in figura, ut infra videbitur. Pagani autem nullam habent fidem nec subjectivam, quia habitum fidei reapse non recipiunt: nec obiectivam, quia vi revelationis divinae nullum articulum credunt. Ad paganismum redeunt atheismus, & mahometismus. Licet enim Athetista Deum, quem Paganus admittit, neget, cum Pagano tamen convenit in respondenda fide sibi proposita. Mahometanus utrumque rejicit testamentum, fideique nondum susceptae contradicit. Non refert, quaedam sancta mysteria credere quae in Scriptura sacra habentur: quoniam non ideo illa credit, quod Deus eadem revelaverit, sed quia Mahometus illa promulgavit. Iudaismus error est, fidei in figura susceptae cum pertinacia resistens. Haeretici quoque, fidei in manifestatione veritatis susceptae cum pertinacia resistens. Distinguantur etiam haeretici a Iudaeis, quod isti vetus testamentum tantum recipiunt; haeretici vero utrumque testamentum amplectuntur.

CAPUT III.

Quid iuris Ecclesia, & Principes christiani habent circa tolerandos suos in ditioribus Paganos, Iudaeos, & haereticos?

I. Questionem gravem propono discutendam de christianorum Principum potestate in tolerandis, recipiendis infidelibus in suis regnis, civitatibus, & oppidis. Ut tamen omni noxia invidiae periculo subducamus, illud nomen in questionem vocamus, num quos nunc infideles infideles, haereticosque tolerant, recte, an secus id praestet. Quin omnia Principum gesta quae committunt subditorum regnum spectant, ea quae par est veneratione colimus.

II. Primum itaque dico, suapte natura illicitam esse infidelium tolerantiam, absolute acced-

acceptam. Eiusmodi quippe Paganorum, Iudaeorum, aliorumque infidelium communicatio cum fidelibus suapte natura noxia, & alean plena est. Hinc est quod Scriptura frequentissime reprehendit Principes Iudaeorum, qui fana idololatrici cultus non abtulerunt.

III. Sola spes maioris boni, communicatio utilitatis augenda, maiorique mali vitandi inducere Principes potest ad tolerandos in suis ditioribus praefatos infideles. Principes quippe divini regiminis imaginem praefertunt. Porro Deus plura permittit mala particularia ob bonum commune, & universale, & ad maiora vitanda incommoda, inquit D. Thomas 2. 2. quaest. x. art. 11. Humanum regimen derivatur a divino regimine, & ipsam debet imitari. Deus autem, quavis sit omnipotens, & summe bonus, permittit tamen aliqua mala fieri in universo, quae prohiberi possent; ut eis sublatis, maiora bona tollerentur, vel etiam peiora mala sequerentur. Sic ergo, quavis infideles in suis vitibus peccent, tolerari possunt. Sententia haec communis est.

IV. Eo difficultas recidit quo sufficientem istius tolerantiae causam assignemus. Iusta praemittendi in Catholicorum regnis Iudaeos causa praesto est, quam D. Thomas ipse assignat; et quae maior religionis nostrae confirmatio. Ex hoc autem (inquit Angelicus loc. cit.) quod Iudaei ritus suos observant, in quibus olim profugurabatur veritas fidei quam tenemus, hoc bonum proevenit, quod testimonium fidei nostrae habemus, & quasi in figura nobis representatur quod veritatis: & ideo in suis ritibus tolerantur. Haec tamen Iudaeorum tolerantia quibusdam conditionibus circumscripta est. Prima conditio habetur cap. Novissimi, de Iudaeis, ubi haec praescribitur. Statuimus ne Iudaei, cuiuscumque status sint, in omni Christianorum provincia, & in omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populo distinguantur. Altera conditio habetur cap. Quae super his, de Iudaeis. Hic vetitum illis est in die paraceves domorum ostia, & fenestras apertas habere. Tertia conditio est, ne diebus dominicis Passionis in publicum prodiant, ut habetur in cap. Novissimi. Quarta conditio prohibentur novas excitare synagogas, solumque eis concessum est antiquas retinere, & convenientes instaurare, abique tamen splendidioribus ornatu. Ritus quoque suos modestos, & obique Christianorum scandalum celebrare debet. Communis sententia, Sylvester verb. Iudaeis, Azorius Tom. I. Lib. VIII.

cap. XXXI. Tapia Tom. I. Lib. I. quaest. v. ar. 3. Salmanticensis tract. XXI. cap. 111. punct. 1. n. 6.

V. Haereticorum tolerantia maiorem expollet causam, quaeque sufficienti raro occurrat. Martinus Bonaevia, tamen Auctor minime severus, scribit Tom. II. disp. 111. quaest. 11. punct. 8. num. 4. §. 1. haereticos tolerari ab Ecclesia non posse, nisi ob commune catholicorum religionis bonum; secus ob temporalem regnum, & provinciarum conservationem. Quoniam bona inferioris ordinis ad tuenda religio bona cuiusque periculo exponenda sunt. Regna autem, & provinciae sunt bona inferioris ordinis respectu religionis. Hanc sententiam amplectuntur etiam Salmanticensis tract. XXI. cap. 111. punct. 1. n. 5. referuntque Paulum V. nunquam adduci potuisse ad permittendam libertatem conscientiae; tamen hinc peremeret catholicis provinciis bellum ab haereticis inferendum. Mihi tamen haec sententia, nisi clarius explicetur, non aridet. Quippe si regna, & provinciae Catholicorum amittantur, religio quaeque perit. Dicendum ergo, quod ob sola terrena commoda nullo modo tolerandi haeretici sunt, illique conscientiae libertas permittenda. Et tamen eos res devent ut audiam his temporibus in quibusdam portibus Italiae ob solius mercaturae augenda enolumentum, commerciorumque negotiorum amplificandum concessa haeretici Anglis domicilia esse. Quod si verum est, latere summum Pontificem talem permissionem, dicendum est. A tempore siquidem Luterae, & Calvinianae apostasie nunquam Pontifices summi domicilia suis in ditioribus haereticis impertiti sunt. Experientia quippe compertum est familiare hoc haereticorum contubernium, communicationemque cum Catholicis, morum integritati, fideique noxiam esse. Haereticis fermento, totam massam corrumpunt, similis est. Facilius ad haereticos desolentur Catholici quam haeretici Catholici fiant. Sola itaque obvia fidei amplianda catholice religionis tolerandi in catholicis regnis haeretici sunt. Hanc doctrinam confirmat D. Thomas 2. 2. quaest. x. art. 11. ubi postquam permittendos Iudaeos scripsit, subdit. Aliorum vero infidelium ritus qui nihil veritatis, aut utilitatis afferunt, non sunt aliquoties tolerandi, nisi forte ad aliquod malum vitandum, scilicet ad vitandum scandalum, vel dissidium, quod ex eo possit provenire; vel impedimentum salutaris eorum qui praestantem sibi solentur

ad fidem. Propter hoc enim hereticorum, & paganorum ritus aliquando Ecclesia toleravit, quando erat magna infidelium multitudo.

CAPUT III.

De Ecclesia, ac Principum christianorum potestate in infideles sibi non subditos.

I. **H**ereticos qui quondam fidem susceperunt, compelli posse ad eam amplectendam quam repudiarent susceperant, nemo est qui in questionem vocet. De solis infidelibus qui fidem catholicam nunquam amplexi sunt, cuiusmodi sunt Pagani, & Iudaei, sermo instituitur.

II. **Q**uest. I. *Potest ne Ecclesia, aut seipsa immediate, aut Principum christianorum ope infideles sibi temporaliter non subditos ad fidem suscipiendam cogere?* Resp. Negant communiter Theologi cum D. Thoma 2. 2. q. x. art. 8. Dico ergo, neque Principes, neque Ecclesiam cogere infideles posse sive subditos, live non subditos ad fidem amplectendam. Quoniam nemo iuste quempiam cogere potest, nisi auctoritate in eundem potior. Sed Ecclesia nullam iurisdictionem habet in eos qui fidem aliquando non susceperunt, ut dicit Paulus I. Cor. v. *Quid mihi de his qui foris sunt, iudicare?* Quod Principes christiani nullam habeant in extraneos potestatem, clarum est. Si vero subiecti infideles sunt temporali, & politico regimini, non ideo subiciuntur in his quae fidei sunt. Si quidem potestatem in infideles Principes christiani non habent neque iure naturae, quae ad supernaturalem ordinem non pertinet, neque a Deo. Quippe nulli habetur. Deum potestatem Principibus fecit ut infideles ad veram religionem suscipiendam vi adigerent, quemadmodum Israelitis facultatem delendi idololatras concessit *Deut. vii.* Quid quod Christus nec illos cogit qui vi legis ipsi datae illum ut Messiam suscipere tenebantur? Quin aperte contrarium iuri vni praecepit, dum Apostolos suos imbuti predicatione, mansuetudine, pace, & amore gentes ad fidem convertere. Haec sunt arma quibus illos instruxit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras: Luc. xxi.* Item cap. x. *Ita: ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.* Item ibi v. s. *In quantumcumque domum intraveritis, primum dicitis: pax huic domui.* Quod si infideles audire detraclaverint, minime subdit oppugnare civitatem, interficere refractarios, sicuti illum Israelitis praecepit

scimus; sed addit *Matth. x. Excusate foras, excusate pulverem de pedibus vestris.* Denique cum Samaritani Christum recipere non iussissent, Iacobus, & Ioannes quereutes dixerunt: *Domine, vis dicimus ut ignis descendas de caelo, & consumat illos?* Quibus manifestissimus Dominus respondit: *Nescitis cuius spiritus estis.* Luc. ix.

III. **C**onfirmatur auctoritate Ecclesiae, quae nunquam Principibus suis ut arma dirigerent pro infidelium conversione, iura opposita condidit decreta quae illi vetant. Nam dicit *xlv. cap. Qui sincera haec habentur. Qui extraneos a christiana religione ad fidem rectam cupiunt perducere, blandimentis, non asperitatibus debent studere.* Plura id genus habentur & in Concilio Toletano IV. & cap. *Maiores tit. de baptismo.* Et Clemens III. cap. *Sicut Iudaei tit. de Iudeis, Statuimus* inquit, *ut nullus invitos, vel nolentes Iudaeos ad baptismum venire compellat.* Denique Tridentinum sess. xiv. cap. 11. *Ecclesia in nuntiandi iudicium exercet qui non prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus.*

IV. **Q**uest. II. *Potest ne Ecclesia infideles non subditos cogere ad audiendam fidem, seu Evangelium?* Resp. Quemadmodum Ecclesia nequit licite compellere infideles non subditos ad fidem suscipiendam; ita nequit illos cogere ad illam audiendam. Auditio enim non ad aliud dirigitur nisi ad amplectendam id quod auditur. Nec refert Evangelium potestatem habere predicandi Evangelium in universo orbe. Quoniam hinc dumtaxat inferitur, Ecclesiam per universum terrarum orbem suos mittere concionatores posse ad annuntiandum omnibus Evangelium Christi: minime vero colligitur, illam potestatem instruatam a Deo esse qua cogere infideles non subditos valeat ad divinum verbum audiendum.

V. **Q**uest. III. *Potest ne Ecclesia infideles subditos ad audiendum Evangelium cogere?* Resp. Negant Salmeron, Coninch, & Valentia apud Caltrapalaum *tract. iv. disp. 11. punct. 5. num. 5. Bannez 2. 2. quest. x. c. art. 8. ut probabile affirmat, infideles fidei cogi posse:* Franciscus Sylvius 2. 2. *quest. x. art. 8. suscipit ut probabile hanc Bannez opinionem;* quin & alteram quae docet pluries ad id compellere infideles subditos posse. Communis, mihi quae sententia est, Ecclesiam compellere Iudaeos subditos posse ad fidem audiendam. Et quae pro omnibus rationibus una sufficiat pro Ecclesiae auctoritas. Romae quippe Iudaeos commorantes summi Pontifices cogunt ad audien-

dum verbum Dei semel in singulis hebdomadibus: et quae concionator ad id munus delectus. Rationes quibus utitur Caltrapalaus ut oppositum iudicet, minus solidae sunt. Docet ille audientem fidei actum esse supernaturalem, in quem ordinem Republica nihil potestatis habet supra infideles, quos regere dumtaxat debet in iis quae civilem, & politicum statum spectant. Addit audientem Evangelio ad fidem suscipiendam ordinari, cum audito propter seipsam appeti nequeat. Quae ergo ratione nequeunt infideles cogi ad fidem amplectendam, eadem nequeunt compelli ad illam audiendam. Verum rationes istae non satis firmae apparent. Auditus namque Evangelii, actus naturalis est, & honestus. Ordinatur utique ad fidem suscipiendam: nulla tamen necessaria connexio est auditum inter & ipsam fidei susceptionem; sed audiens liber est ad amplectendam, vel reprobendam fidem.

VI. **Q**uest. IV. *Potest ne Ecclesia iure illos compellere infideles, sive subditos, sive non subditos, qui evangelicam fidei predicationem impediunt?* Resp. Adfirmant communiter Theologi. D. Thomas conceptis verbis hanc affirmantem opinionem docet 2. 2. *quest. x. art. 8. Sicut tamen compellendi a fidelibus, si adit facultas, ut fidem non impediunt vel elapsum, vel male personatum, vel etiam aperte persecutionibus.* Et propter hoc fideles Christi frequenter contra infideles bellum movent: non quidem ut eos ad credendum cogant (quia si etiam eos viderent, & captivos haberent, in eorum libertate relicta, non ad credendum vellet) sed propter hoc ut eos compellant ne fidem Christi impediunt. Plures adferre Theologi rationes solent in huiusmodi sententiae confirmationem. Unam & alteram in medium adducam. Ecclesia absoluta, & indefinita potestatem a Deo donata est annuntiandi in universum terrarum orbem Evangelium Christi: *Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra: Matth. xxviii. vers. 18.* Iubetque statim: *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi.* Quae potestas residet in summo Pontifice, qui caput est universae Ecclesiae. Porro cui in conceditur ad legem divinam gentibus explicandam, & ad omnia impertuntur quae ad hunc atque eundem finem necessaria sunt. Nihil autem tam necessarium quam Praedicatorum

ipsos tueri ab iniuriis, & ea omnia repellere quae predicationem ipsam remorantur, aut propterea impediunt. Frustranea quippe esset potestas isthaec predicandae fidei, nisi facultas adesse propulsi impedimenta quae eidem obici possunt. Accedit quoque ius habere ad repellendas iniurias sibi factas. Maximam autem iniuriam Ecclesia patitur, dum impeditur exercere potestatem sibi a Deo collatam predicandi fidem omni creature. Ergo ius illi inest eiuusmodi propulsi iniurias. Hanc sententiam praeter D. Thomam defendunt Caietanus 2. 2. *quest. x. art. 8. concl. 111.* Franciscus Sylvius 2. 2. *quest. x. art. 8. concl. 111.* Franciscus Suarez *disp. xxviii. sect. 1.* Dominicus Soto in IV. *disp. 14. c. v. art. 10.* Ledesma *Part. II. tract. 1. cap. v. concl. 23.* Caltrapalaus *tract. iv. disp. 11. punct. 5. num. 6.* Tapia *Lib. I. quest. v. art. 10.* Salmeron *tract. xxi. cap. 111. punct. 2. n. 10.* alique communiter.

VII. **Q**uest. V. *Licetum ne Ecclesia est Praedicatorum ius mittere ministris, armisque stipatis?* Resp. Negant communiter Auctores, id licere per se, & absolute. Arma liquidum quae deserere ministris apostolice debent, sunt patientia, pax, ieiunia, vigiliae, castitas, caritas, veritas, mansuetudo, idque genus similia, ut D. Paulus docet I. Cor. cap. vi. *In omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministri, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustia, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitiae a dextris, & a sinistris.* Causa tamen occurrere possunt in quibus licetum, ius necesse sit, armis spiritualibus ferreas adiungere gladios. Si enim efferata, ac barbarae nationes caelesti armatura devinci nequirent, immo peiores, prevalente eorum iniquitate, fierent, & in ministris Christi fervent; tunc expediret, licetumque esset barbarorum feritate armis domare, ac in ordinem redigere. Idque Hispani peregerunt, cum Evangelium primum annuntiarent Indis, qui Praedicatorum summa humanitate suscepto ingenio fraude, atque immani crudelitate trucidabant, iustique idolis victimas talibet. Quare Alexander VI. Regibus Catholicis Ferdinando, & Elisabeth, & Regibus Portugalliae privilegium imperitii defendendi Praedicatorum evangelicos Indis fidem annuntiantes. Quod ut felicitis praetarent, Hispanis occidentalem, Lusitanis orientalem Indiam donavit. Advertunt tamen Scriptores

Hispani, eiusmodi regna concessa a Pontificibus esse, non absolute, sed ea tantum conditione, ut evangelicos ministros, occasione data, tueantur, quod raro contingit. Idcirco bellum nationibus illis, necessitate tublata defendendi fidei ministris, iudicare iure nequeunt: quoniam regna illa absolute sunt extra Ecclesie potestate, ut Theologi advertunt.

VIII. Quæst. VI. *Potesť ne Ecclesia infideles Principes sibi non subditos privare dominio, & iurisdictione in vasallas, servosque Christianos?* Resp. Principes infideles possunt habere, habentque respectu dominium in Christiānos fideles. Hoc ex ipsa Scriptura patet: Nam dicitur Matth. xxiii. *Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, & quae sunt Dei Deo.* Et D. Petrus Epist. I. cap. 11. *Subiecti igitur estote omni humanae creaturae propter Deum: sive Regi, quasi pro excellenti; sive ducibus, tanquam ab eis missi...* Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, & mansuetis, sed etiam asperis. Ex quo colligitur, Principes infideles Ecclesia non subditos dominium in suos vasallos haudquaquam amittere: quomvis ad fidem hic convertantur. Quippe dominium istud politis conditionibus necessarius iuri naturae auctur, quod fides minime tollit. Quare toto caelo aberrant illi Auctores qui docent, omnia servitium, & subiectionis vincula rescindit, cum subditi infideles fidem amplectuntur catholicam: manent enim ius Principibus subditi etiam post susceptam fidem. Quod patet in Christianis subditis Imperatoribus ethnicis, antequam christiani Principes imperium acquirerent. Quis antiquorum Patrum a debita subiectione, fidei religionisque catholicae preteritum, illos exemit, atque a locorum Principum iurisdictione? Cum itaque in natura dominium fundetur, illud infideles retinent etiam in illos qui fideles evadunt. Fides namque aeternam, non temporariam regnum adpromittit.

IX. Quæst. VII. *Infideles acquirere non valent unquam iurisdictionem in Catholicos?* Resp. Infideles in Catholicorum regnis capaces non sunt iurisdictionis in Catholicos. Quare iure ac merito Ecclesia arceat Paganos, Iudaeosque ab omni magistratu, & publico officio inter Christianos, cap. *Cum sit nimis*, & cap. *Ex speciali tit. de Iudæis*. Cuius rei rationem tradit Angelicus 2. 2. quæst. x. art. 10. *Cedere hoc in scandalum, & perniciem fidei.* De facili enim illi qui subiciuntur alicuius iurisdictioni, immutari possunt ab his quibus subijciuntur, ut sequantur eorum imperium. Et

ideo nullo modo permittit Ecclesia quod infideles acquirant dominium super fideles, vel qualitercumque potestatem eis in aliquo officio.

X. Quæst. VIII. *Infideles christiani Principibus subditi possunt ne habere servos, ancillisque Christianos?* Resp. Sententia negativa est, ut constat ex c. *Cum Iudæis* 2. de Iudæis, Item ex c. *Mancipia*, & ex c. *Nulla cum aliis*, & ex Cod. *De christianorum mancipiis*. Horum canonum, legiturque ratio est periculum subversionis, & honor catholice religioni debetur. Quod si Iudæus servum emerit ad servitium, factus Christianus liber evadit, si ad mercaturam emptus fuerit, soluto pretio liber fit, ut communitur Theologi docent cum D. Thoma loc. cit. ubi inquit: *In illis enim infidelibus qui etiam temporali subiectione subiciuntur Ecclesie, & membris eius, hoc ius Ecclesia statuit ut servus Iudæorum, cum fuerit factus Christianus, statim a servitio liberetur, nullo pretio dato, si fuerit vernaculus, id est in servitute natus: & similiter, si infidelis existens fuerit captus ad servitium. Si autem servus emptus ad mercationem, teneatur etiam infra tres menses exponeatur ad vendendum. Nec in hoc intrinsecus facit Ecclesia: quia cum ipsi Iudæi sint servi Ecclesie, potest ipse disponere de rebus eorum.* Hinc tamen non inferitur, illicitum esse fidelibus terras Iudæorum colere, quia in hac agricultura nulla est cum infidelibus conversatio. Et ideo (inquit Angelicus loc. cit. ad 1.) *permittit Ecclesia quod Christiani possint colere terras Iudæorum, quia per hoc non habent necesse conversari cum eis.* Advertendum etiam, filios infidelium iugum patrie potestatis excutere simul atque baptismum luicereperit.

XI. Quæst. IX. *Potesť ne Ecclesia infideles privare dominio quo possuntur in Christianos?* Resp. Infideles non subditi Ecclesie non privantur iurisdictione quam habent in subditos, quamquam isti convertantur ad fidem, ut dictum est. Quare Ecclesia nequit infideles circumdum dominio in subditos, etiam ad fidem catholicam convertos, private. Nullus quippe privari absque iusto titulo potest bonis que iure possidet. Infidelitas autem haud est iustus titulus quo privari Princeps possit dominio quo possit in subditos suos. Nec conversio ad fidem catholicam eximit subditos a Principum dominio, ut iam dictum est. Hinc inferunt communiter Theologi, Ecclesiam potestatem directam non habere in Principes infideles.

XII. Quæst. X. *Habet ne Ecclesia potestatem*

tem indirectam in Principes infideles? Resp. Difficilis quæstio est, quam alibi forsitan prodignitate discutiamus. Nunc brevissime dico, Theologos communiter docere, in Ecclesia potestatem indirectam residere supra Principes infideles: quæ potestas indirecta eo spectat, ut possit infideles Principes spoliare dominio, & iurisdictione in vasallos, & servos ad fidem convertos, quando periculum imminet, ne perversendi a fide sint Principum iniuriis, vexationibus, persecutionibus, malique artibus. Quandoquidem cum infideles catholicam fidem suscipiunt, sunt Ecclesie membra, cuiusque iurisdictioni spiritali subiiciuntur. Hæc autem iurisdictioni immittis foret, nisi possit subditos fideles protegere, periculis subducere, ac in ecclesiam finem dirigere. Quamquam ergo iure naturæ politico regimini subditi sint fideles suis Principibus, etiam infidelibus; si tamen hi a fide retrahere tentarent subditos fideles, tunc parere Principibus subditi non teneantur, & Ecclesia iure possit subducere subditos suos infidelium persecutioni. Quia quæ sunt ordinis inferioris, iisque sunt superioris ordinis, subditi debent. Hinc licet matrimonium iure naturæ indissolubile sit, & perpetuum, dum tamen periculum occurrit detestandi a fide, Ecclesia coniugem fidelem ab infideli separat. Hac potestas Ecclesie indirecta vocatur: quia indirecte tantum spectat tyros fideles subditos, quos ab infidelium tyrannide iure liberare potest. Addendum tamen, Ecclesiam non semper uti hac sua indirecta potestate, ut scandalum declinet infidelium. Audiamus D. Thomam 2. 2. q. x. art. 10. *Considerandum est, quod dominium, & prelatio introducta sunt iure humano. Distinctio autem fidelium, & infidelium est ex iure divino. Ius autem divinum, quod est ex gratia, non tollit ius humanum, quod est ex naturali ratione. Ideo distinctio fidelium, & infidelium secundum se considerata non tollit dominium, & prelationem infidelium supra fideles. Potesť tamen iuste prelatio inferri, vel ordinationem Ecclesie auctoritatem Dei habentis, tale ius dominium, vel prelationem tolli: quin infideles merito sua infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei. Sed hoc quidem Ecclesia nunquam facit, quandoque autem non facit. Advertendum, quod, dum Angelicus scribit: *Infideles merito sua infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles: non intendit Ecclesiam punire infideles, sed peccatum infidelitatis (oppositum namque docuit art. 8. & 9.) sed sententia Angelici**

Doctoris est, quod Ecclesia possit tollere dominium ab infidelibus, quatenus precipere valent Christianis, non infidelibus parent, & subiciantur, dum premuntur, atque vexantur in rebus fidei. Infideles quippe, ut etiam ait Sylvius, propter suam infidelitatem occasione præbent ut fideles ab eorum dominio subtrahantur: eo quod inconveniens sit fideles infidelibus servare. Si tamen id quod sentio, libere essari licet, ambigua hac de re, & nonnulli involuta est D. Thoma doctrina. Subdit namque laudato loco: *In illis vero infidelibus qui temporaliter Ecclesia, vel eius membris non subiacent, predictum ius Ecclesia non statuit, licet possit instituire de iure: & hoc facit ad scandalum vitandum...* Ita etiam Paulus, cum dixisset, quod servi dominos suos honorarent, subiungit: *Ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur.* I. ad Timoth. vi. De infidelibus ergo non subditis docet Angelicus, Ecclesiam non condidisse ius aliquod, seu non constituisse legem, vi cuius declaretur, infideles dominio in Christianos privandos esse. Potesť Ecclesia, Aquinate iudice, hoc ius statuire; sed minime statuit. Quid ergo inferendum pro praxi? Quod propter solam infidelitatem dominio in Christianos, infideles non subditi privandi non sint. Quod vero agendum, dum infideles in fidei negotio subiectos Christianos vexent? Privandos omnino esse iurisdictione præfatos infideles, docent communiter Theologi. Nos iudicio Ecclesie id relinquendum expediens iudicamus.

XIII. Quæst. XI. *Valet ne Ecclesia cogere infideles non subditos, ut errores iuri naturæ infestos deponant, bellumque eis inferre, si remanent?* Resp. Si de subditis infidelibus sermo inferretur, haud esset ambigendum, Ecclesiam, sive Principes christianos posse dictos infideles compellere ad ritus, errorumque legi naturali contrarios relinquendos. Quoniam Principes est subditorum mores ad rationis amittum exigere. Quare Principes omnes, sive christiani, sive ethnici, cogere subditos debent ut idololatriam luminari naturali adversam detestentur. Idque Theologi omnes docent; si tamen id prætare Principes valent alique propriam iactura regnorum, vel aliorum fidelium incommodo.

XIV. Porro de infidelibus non subditis prima sententia docet, privari illos ab Ecclesia posse ius regni, si idololatriam, alioque errores iuri naturæ adversos relinquere nolint. Idque evincit I. auctoritate Alexandri VI. qui Regibus Hispanis anno 1493. Indiam occiden-

cidentalem fere totam concessit. Cuius concessionis ratio alia haud esse potest, nisi idololatriæ exhibitio. II. D. Augustinus *Lib. 7. de Civit. Dei cap. xxi.* D. Thomas *Lib. III. de Regimin. Principum cap. iv.* docent, Romanos efferas gentes bello subiugasse, ut ad meliores revocarent mores. III. Ecclesia concipere armis potest blasphemias adversus Deum, & innocentium oppressiones. Idololatriæ autem Deum continenter blasphemant, innocentes pueros diis sacrificant. Hanc sententiam defendunt *Major in II. disp. xlv. quest. 111.* Lyranus *cap. xxxi. Num. Abulen- sis ibidem quest. vi.* Calro *Lib. II. de iust. hæres. punit. cap. xiv.* alicque plures.

XV. Altera communissima sententia negat Ecclesiam cogere infideles posse ad relinquendos errores lumini naturali contrarios: quoniam ad Ecclesiam non pertinet de illis qui foris sunt, nempe qui extra Ecclesiam existunt. Hinc Nicolaus Papa ad interrogatorem Bulgarorum respondens: *De his qui idolis immolant, nihil aliud dicere possumus, nisi quod rationes potius quam vi convincendi sunt.* Accedit quod si ob idololatriam lumini nature adversam armis impeti possent infideles, eodem ratione privandi regnis forent ob furta, homicidia, adulteria, ceteraque crimina legi naturali contraria. Quin ob similia delicta Principes ipsi christiani sibi mutuo bella indicare possent. Hanc sententiam, quæ communis est, & vera, docent D. Thomas 2. 2. *quest. xii. art. 2.* Sylvius 2. 2. *quest. x. art. 2.* Caletanus 2. 2. *quest. lxxvi. art. 8.* Bannez 2. 2. *quest. x. art. 10.* Suarez *disp. xviii. sect. iv. num. 3.* Molina *de iust. & iur. tract. II. disp. cvii.* Azorius *Lib. VIII. cap. xxvi. quest. viii.* Barbosa *de potest. Episcop. tit. III. cap. II. num. 38.* Salmanticenses *tract. xxi. cap. III. punct. 3. num. 21.* & alii communitè.

XVI. Ad argumenta contrarie sententiæ facilis responsio est. Nam Alexander VI. Hispanias Monarchis suis tantum concessit protegendis Concionatores evangelicos, Indis religionem catholicam explanantes, ab infidelium Principum iniuriis, & vexationibus. Romani laudantur quod feritatem barbarorum morum suavitate delinierint; secus quod eorum regna usurpaverint. Postremum idololatria non est blasphemia proprie dicta, nec religioni directe iniuriam irrogare intendit. Defensio innocentium licita est, nisi inde maiora damna prosuant, ut contingeret in casu nostro. Præter quam quod, lectula omni lege divina & humana, non est tam evidens hominum sa-

crificia legi naturali repugnare. Quippe gentes cultissime, ut Iudæi, & Romani, san-ctum iudicantur filios, filiatque suis sacrificare. Quare ob eiusmodi delicta planum est bellum iudici non posse.

XVII. *Quest. XII. Principes christiani valent ne Turcas armis impetere, peculiaribus causis sublati, ob hoc solum quod hostes iurati sint Christianorum?* Resp. Vix verbum de hac questione Theologi quos evolvi, faciunt. Ut clare, ac perspicue resolvatur, Turcarum leges in bellis excitandis recolenda sunt. Porro illi religionis loco habentur morum vi mahometanæ sectæ superstitionem amplificare. Quomodo modum Christiani sola ratione infideles ad fidem convertendos docent, & re ipsa, data occasione, prestant; sic ex adverso Turcæ ratione præta, armorum strepitu, & humani sanguinis effusione religionem propriam amplificare, ceterisque religio-ribus, sed potissimum christianam, extinguendo pro instituto habent. Hac via Christianorum imperia, regna, & provincias usurpata possident. Hinc manifestam colligo responsum ad propositam questionem. Dico itaque, Principes christianos, opportunitate data, iure ac licite bellum Turcarum monarchiæ indicere posse, peculiaribus momentis sublati, ob hoc solum quod Turcæ sint manifesti Christianorum hostes, & ob peculiare institutum illius sectæ, quæ eo molimina sua dirigit, quo christianum delerentomen valeat. Quid amplius requiritur ad iustum bellum, iustamque vindictam? Ceteri infideles suis regnis, & dominio in Christianos spoliandi non sunt: quia eorum nemopro instituto religionis habet Christianos vexare, opprimere, ac in servitutem redigere. Hoc Turcarum proprium est. Ergo iusta semper inest Christianis causa bellum Turcæ iudicandi, regna, & imperia usurpata adimendi. Non licet tamen inita cum eisdem foedera, pacta, conventionesque iuramento firmatas quoquomodo infringere; sed sires data servanda est, & implenda. His sublati, bellum illis inferre licite semper Christiani valent. Et quamquam Theologi hoc ex professo non doceant, ex eorum tamen doctrina clare colligitur: quandoquidem docent communitè, infideles regnorum dominio per Principes christianos privari posse, si prætati infideles Legatos christianos repellant, naturalis societatis iura infringendo; si prædicationem evangelicam impediunt, & catholicam religionem propagari verent; si Christianos ad idololatriam pertrahere conentur. Plures alios

titu-

titulos describit Franciscus Sylvius 2. 2. *q. 1. art. 10. concl. 4.*

CAPUT IV.

De communicatione fidelium cum infidelibus.

I. **P**lura iam hac de re dicta sunt *disp. 1. cap. xlii.* Quare breviter nonnulla quæ superius solvenda, expediemus. Duplex diligenti communicatio solet: altera religiosi, quæ in operibus ad religionem spectantibus lita est; altera civilis, & politica, quæ ad commercium, & humanam pertinet societatem. Prima iure naturali, & divino vetita est, ut docet D. Paulus II. ad Corint. *vi. Quæ est communicatio lucis ad tenebras, aut templi Dei cum idolis; seu quæ pars fidelis cum infidelibus?* Quæcumque ergo communicatio in precibus, in ritibus, in sacrificiis, aliisque religionis exercitiis peccatum est contra fidem. Communicatio civilis absolute accepta non est vetita. Ex circumstantiis vero accidere potest ut hac quoque communicatio illicita evadat: puta, si sit familiaris, & frequens; & ex ea imminet periculum subversionis: si persone fideles infirmæ sint, minusque in fide stabiles. Eiusmodi autem pericula vitanda sunt, ut ex se constat. docentque omnes cum D. Thoma 2. 2. *q. x. art. 9.*

II. *Quest. I. Licet ne Christianis est vendere infidelibus ea quæ eorum sacrificiis, & vane religionis ritibus inferviunt?* Resp. Negant omnes cum D. Thoma 2. 2. *q. clxix. art. 2. ad 4.* ubi hæc statuit: *Si quæ ars est ad faciendum aliqua opera quibus homines nisi non possunt absque peccato; per consequens artifices talia faciendo peccarent, utpote probentes directe aliis occasionem peccandi: puta, si quis fabricaret idola, vel aliqua ad cultum idololatriæ pertinentia.* Peccarent ergo illi omnes qui Iudæis fabricarent synagogas, & ceteris infidelibus idola, altaria, vestes sacerdotales, templa, delubra, & cetera id genus quæ ad religionem determinata sunt. Cetera vero quæ adiphora suapte natura sunt, quibusque bene, vel male infideles, sicut & fideles, uti possunt, licite esse vendi possunt.

III. *Quest. II. Licet ne admittere infideles ad sacramentorum participationem?* Resp. Sententia negativa communis est: quia nullum illi percipere fructum ex sacramentis valent; atque adeo ad eorumdem participationem admitti nequeunt. Hinc in tractatu de matrimonio dicitur, illicitum, & nullum esse

matrimonium fidelis cum infideli. Quod ad Missæ sacrificium attinet, si infidelis non sit denunciatus, & eisdem conversionis probabili spes habeatur, admitti potest: si nulla sit salus spes, excludi debet, ut docet D. Thom. III. Par. *quest. lxxxv. art. 4. ad 4.* Non baptizari autem non sunt admittendi, etiam ad inspectionem huius sacramenti. Catechumeni autem ad conciones, preces, & Missam quæ catechumenorum est, admittuntur: quia illi candidati sunt christianæ religionis, & præfata religionis opera in eorumdem salutem conferunt.

IV. *Quest. III. Quot sunt casus in quibus Ecclesia decepto vetita Christianis est communicatio cum infidelibus?* Resp. Decem sunt casus isti, numerati in cap. Nullus. Primo interdicta est cum illis habitatio. Secundo vetitum est illis invitare, aut ad eorum convivia accedere. Tertio eorum ærum vestis. Quarto cum iisdem balneum ingredi. Quinto medicinas ab illis accipere. Sexto eorum uti Medicis, & medicinis. Septimo Iudæorum filios a Christianis nuturi. Octavo famulatum illis exhibere. Nono servituti iugo se illos subicere. Decimo Iudæos legatarios Christianorum insultare. Advertunt plures Doctores, eiusmodi interdictum, quamquam expresse latum sit adversus communicationem cum Iudæis, extendi tamen adversus Mahometanos, Saracenosque: immo aliqui Theologi addunt, protendi adversus omnes paganos, & infideles, eo quod eadem sit omnium ratio. Sanchez *Lib. II. cap. xxxix. num. 25.* contendit prohibitionem restringi ad solos Iudæos, præter duos casus in quibus leges ipse comprehendunt sub interdicto Mahometanos, & Saracenos. Porro primus casus est famulari Iudæis, & Saracenis: c. *Iudæis.* Prohibitior porro sententia est, sub laudato interdicto illos tantum infideles comprehendendi ad quos fit expressa extensio per textum citatos. Nec enim attendenda est semper ratio prohibitionis, sed vera legis prohibentis. Si lex loquitur de solis Iudæis, cur ad alios prohibito extendi debet?

V. Nonnulla in singulos casus dicenda sunt. Ad primum quod attinet, ea cohabitatio prohibetur quæ veram societatem, & familiaritatem præfert. Quare vetitum minime est, Christianos habere in servos aut Iudæam, aut Saracenum, ut colligitur cap. *Iudæi*, & Iudæis: Iudæus tamen servus commorari cum domino, fere cohabitare haud debet. Servituti contemptio prodiit; cohabitatio quædam familiaritatem secum deferret: idcirco servit-

titus

vitae permiffa, cohabitatio vetita est. Sarcenos vero, alicoque gentiles & servos habere, & in propriis domibus detinere permiffum est Christianis. Haec opinio communis est.

VI. Accessus ad Iudaeorum convivium in secundo casu prohibitus ideo est, non modo quod nimiam familiaritatem praefert, verum etiam quod Iudaei epulas discernant, pluresque cibos ut immundos respiciant. Hinc Christiani his conviviis affidentes periculo hunc superstitionum approbandi ritum obnoxii forent. Quae tamen intelligenda sunt de conviviis in proprio sensu acceptis, quae videlicet in symbolum condicuntur, quaque instrui singulari solent apparatus; ut dum celebrantur nuptiae, vel dum amici invitari solent. Quapropter non modo convivium, sed etiam choreas ducere, ludos, iocoseque cum Iudaeis his in circumstantiis exercere vetitum est. Licet vero in eadem taberna cum eisdem manducare; quin ad illorum quoque cauponam divertere licet, Quoniam haec, & familia familiaritatem non indicant.

VII. In azyrum interdico id verat Ecclesia quod iure divino vetitum est de idololatriis, alicuique cibis ad falsam religionem profectandam inlicitis. Ritu ergo iudaeico azyrum panes manducare vetitum est. Ceterum edere azyra, ablato scandalo, & potissimum necessitate impellente, ad famem exstaurantam nullum peccatum est. Idque patet ex plurimum Christianorum consuetudine quae obtinet edendi azyrum panes.

VIII. Similiter ingressus in balneum prohibitus est, si fiat die condicta, & tamquam familiares loci Christiani, & Iudaei illic conveniant. Secus, si casu, & sortuito in balneum Catholicus, & Iudaeus sanitatis causa ingrediantur, Tunc enim nulla familiaritas, nullum commercium intervenit.

IX. In quinto, & sexto casu prohibetur accesseri Medicos Iudaeos ad Christianorum curam, necessitate urgente sublata. Si enim ex Christianis Medici desceant, ac sanitas grave immineret periculum, tunc licitum esset opera Medicorum ex Iudaeis uti. Hac penuria, seu necessitate sublata, usus Iudaeorum in sanandis agrotis catholicis illicitus est. Quid ergo de illis dicendum Catholicis qui ex ingenio, & mera illudente imaginatione, ad proprii corporis curam Iudaeos legunt, tamen illi ut plurimum veram medendi artem ignorant, plique illudent imperitis, fucumque facere zolis, quam resistentem sanitatis scientiam comparare fatagant.

Miramandum sane Catholicorum caecitatem. In veterum, ac ardens Iudaeorum in Christianis odium omnes experitur. Supina reprobae gentis ignorantia in omni fere scientiarum genere cuique comperta est. Quis ergo ita desipiat, ut privilegium artis, quae potissimum prudentiae nititur, rudi ac infami populo adscribat? Quod Iudaeorum aliqui quandoque medendi fama pollutent, non hinc colligitur vel istos praefereudos esse catholicos Medicos, qui communiter Iudaeis doctiores sunt, & prudentiores; & quod magno pretereundum, maiori zelo, & sinceriori amore agrotorum sanitati restituenda operam navant. Nisi ergo gravis urgeat necessitas, neglectis Iudaeis, Christiani Medici ad infirmos curandos vocentur: quod potissimum verum habet, si de cura quotidiana infirmorum sermo sit. In consultationibus vero & Medici iudaei sententia audiri licite potest. Ad medicinas quod attinet, continentur plures in decreto vetitum dumtaxat esse fidelibus, ne permittant sibi a Iudaeis medicinas applicari; sed vero has medicinas ab eisdem emere: quia in medicinarum applicatione quaedam familiaritas intercedit, ideo vetita est; emptio vero medicinae nullam prodit familiaritatem: ideo sicut aliarum rerum, sic nec medicinarum emptiones prohibitae sunt. Quam opinionem defendunt Sanchez, Palaus, Leander, Salmanticenses, & alii. Ceterum contrarium mihi dicendum videtur. Duo quippe in decreto prohibentur, & Medicos Iudaeos accedere, & medicinis Iudaeorum uti, Medicinae applicatio est ipsa medendi ars, quam in curandis Christianis exercere Hebraeus nequit. Alterum quod prohibetur, non est medicinarum applicatio ab ipsa medendi arte haud distincta; sed est medicinarum emptio. Intentio quippe, & verba canonis loquuntur, ut in valetudine mala curanda Christiani Iudaeis praeferrantur tum in medendo, tum in medicinis suppeditando. Quando ergo medicinis aeque perfectis Christiani Pharmacopolae, ac Iudaei abundant, ab illis, non ab istis emendae sunt. Sola itaque necessitas licitam efficere emptionem valet. Quod de Medico Iudaeo, idem dicendum de Chirurgico est.

X. Acriter Theologi disputant de septimo casu, sit ne in illo vetitum Christianis mulieribus in propriis Iudaeorum domibus legantur infantes, Salmanticenses tract. xxi. cap. 111. punct. 4. num. 35. Castropalaus tract. iv. disp. 11. punct. 9. n. 14. & alii contendunt, Christianas mulieres in Iudaeorum domibus non posse eorumdem filios lactare; extra illas vero domos posse. Siquidem lex poenalis extendenda non est ad casum in eadem expresse non contentum. Porro nutritio parvulorum Iudaeorum in domibus Christianorum expresse prohibita non est; sed tantum in domibus Hebraeorum. Accedit quod nutritio extra domos Iudaeorum peracta non adfert familiaritatem, nec periculum pervertionis. Haec opinio sua non caret probabilitate.

XI. Probabilior mihi contraria est. Anima quidem legis est illius finis proximus, & immediatus. Finis autem proximus quem lex intendit, est evitare familiaritatem Christianorum cum Iudaeis. Porro five intra, five extra Iudaeorum domos Christianae nutrices illorum pueros lactent, familiaritas vitari nequit; quamquam maior sit, in eorumdem domibus nutritio fiat. Parentes siquidem amorem filiorum ducti sepe nutricum domos adeunt, cum eisdem familiare commercium foveant: quoniam ipsa filiorum consuetudo cura Christianae nutricis familiaritatis argumentum est. Hanc opinionem docent Azorius Lib. VIII. cap. xxxi. quaest. ix. Angelus verb. Iudaeus num. 4. Sanchez Lib. II. cap. xxxi. n. 19. Suarez, Trullench, & alii.

XII. Circa octavum, & nonum casum de famulatu & servitute, prohibetur Christianis famulari, & servitute locare suam tam intra, quam extra proprias Hebraeorum domos. Habitare namque extra domum non tollit rationem famulatus. Quin frequens est haec habitatio, extra dominorum domos, vel ob angustiam domorum, vel ob alias rationes. Terras Iudaeorum colere non prodit rationem aut famulatus, aut servitutis. Quapropter coloni, operarii, alicuique officines non comprehenduntur sub hac prohibitione, ut cum D. Thoma communiter docent Theologi.

XIII. In ultimo Hebraeorum in heredes, vel legatarios vetita est, five hereditas, aut legatum relinquatur universitatibus, vel collegiis, five personis. Hebraeo, vel infideli in extrema necessitate constituto potest aliquid vel legati, vel hereditatis relinquere. Extra hunc necessitatis casum hoc licitum minime est, quamvis Iudaei sint testatoris consanguinei. Catechumeni liberi sunt ab hoc interdico, quia catholici habentur. In mercatura, alicuique commerciis nulla est prohibitio: quoniam exceptio firmat regulam in contrarium. In laudatis casibus solus Pontifex dispensare valet, necessitate quae moram non patitur, sublata: tunc enim Episcopus dispensare potest.

Conc. Theol. Tom. I.

CAPUT V.

De heresi, & apostasia a fide.

I. Omnium primum haeresis finitio proponenda est, quam exhibet D. Thomas, & Theologi omnes, atque Iurisperiti amplectuntur. Est autem eiusmodi: *Haeresis error est intellectus voluntarius, & pertinax contra aliquam veritatem fidei catholicae in eo qui fidem recepit. Antequam datae definitionis particulas singillatim explicem, haeresis etymologiae nuncis prodo. Vox haeresis graeca est, quae electionem significat: dicitur ab eligendo, quemadmodum secta a sectando, ut inquit Idoorus Lib. VIII. Etymol. cap. 111. Idcirco subdit Angelicus 2. 2. quaest. xi. art. 1. ad 3. Haeresis, & secta idem sunt. Nomina isthaec nullam mali speciem olim praeferebant, sed in bonam partem accipiebantur. Inquit enim D. Paulus Act. cap. xxiv. vers. 14. *Constitor autem hoc tibi, quod secundum sectam quam dicunt haeresim, sic deservio Patris, & Deo meo, credens omnibus quae in lege, & Prophetis scripta sunt.* Item cap. xxvi. *Quoniam secundum christissimum sectam nostram religionis vixi Pharisaeus.* Temporis decessu, & diffidius in fidei articulis libertatis, communitur Patres, & Doctores in malam partem usurpare ceperunt haeresis, & sectae nomina.*

II. Explicenda nunc sunt exhibitae definitionis particulae. *Error intellectus* dicitur: quia sicut fidei assensus certus est in intellectu, licet obiectus; ita assensus falsus fidei contrarius in intellectu residet, vocaturque error. Dicitur *voluntarius*: quoniam sine voluntate peccatum nullum: & quemadmodum a pio voluntatis affectu fidei assensus pendet, sic a perverla voluntatis iniquitate haeresis fidei contraria ortum ducit. Additur *pertinax*: quia cum haeresis electionem significet, requirit obtinam in errore deliberationem: qui enim deliberate errat, corrigi paratus, haereticus non est. *In eo qui fidem recepit*. Qui fidem catholicam non suscepit, adversus fidem errat utique; sed error ille infidelium, paganism, aut Iudaicum constituit, secus haereticum. Fidei ergo professio haeresim praecedat necessum est.

III. *Quaest. In quo sita sit haec pertinax ad haeresim necessaria?* Resp. Ut quis pertinax in fidei negotio deat, requiritur ut sciens, & advertens aliquod deliberate tenent contra Ecclesiam catholicam. Quandoquidem sicut ad fidem veram exigitur ut quis veri-

H

tati-

tribus revelatis a Deo fidem adhibeat, Ecclesia proponente; ita ad rescindendam hanc fidem auctoritas Ecclesie proponeris respiciatur oportet. Proposito Ecclesie athermalitatem veritatem aliquam esse a Deo revelatam, necessaria est ad fidem catholicam. Ergo istius auctoritatis Ecclesie contemptio requiritur, ut quis dicatur susceptam fidem abicere, & contrario errori adherere. Nec tamen necesse est ut errans directe, & expresse velit auctoritatem Ecclesie resistere, & se le opponere; sed satis est quod sciens, & advertens aliquid tenet quod cognoscit Ecclesie auctoritati adversari. Pertinacia illiac non sumitur pro obstinatione, & cordis obduratione contraria infirmitati; sed accipitur pro deliberatione voluntatis, sive ex infirmitate oritur, sive ex passionis impetu. Nec mora temporis necessaria est ut quis pertinax, & hereticus habeatur; sed temporis momento, sicut alia criminaria, heresis flagitium perpetrari valet. Quae omnia communia sunt.

IV. Quæst. II. Utrum propositio fidei catholica contraria ab ignorantibus prolata heretica dicenda sit; & quomodo illam proferat, hereticus non habeatur? Resp. Melchior Cano Lib. XII. de h. theol. cap. vii. satis diffinit hanc veritatem questionem. Et primo argumenta partis adversariis promittit, quae hæc sunt. Nisi propositio fidei contraria heresis esset, aliqua propositio ab uno affirmata heresis esset, secus si ab alio diceretur: ut si quis sciens Scripturam sacram docere Moysen Iudæum esse, alleret esse Ægyptium, hereticam proferret propositionem; heretica vero non esset, si nullius & idiota ignorans illam enuntiaret. Ita feret ut propositionis natura ab asserente penderet. Accedit quod veritas catholica, ut catholica sit, haud pender ab asserente; a quocumque enim dicatur, catholica est. Ergo & heresis a quocumque asseratur, heresis est. Tandem Theologi rogarunt, si sine aliqua propositio heretica, resolvant esse, aut non esse, nulla eius qui asserit, habita ratione. Hanc opinionem defendunt Ocamus I. Part. Dial. Lib. II. cap. xi. Cardinalis Turrescremata Lib. IV. part. 11. cap. 111. Hadrianus in IV. Gen. quæst. 1. Alphonsus Castro Lib. I. de inst. heret. puni. cap. 1.

V. Contrariam sententiam docent D. Thomas I. Cor. cap. 1. lect. 14. Caietanus 2. 2. quæst. xi. art. 1. Plura pro hac opinione congeruntur ab eodem Cano argumenta; sed, ut ipse advertit, nominis potius quam rei controversia est. Paucis ergo expedienda res

est. Itaque si heresis preste, & in vero sensu accipiatur, non est abique pertinacia, & voluntatis malitia. Heresis porro hereticum denominat. Proposito autem fidei catholice contraria, voce, vel seripso enuntiat, heretica vocatur ex genere, & obiecto, signumque heresis esse solet; ut urina lana dicitur, quia sanitatis signum est. Ceterum sicut urina fallax quandoque signum est, ita propositio interdum ex genere heretica est, quin ille qui eam protulit, hereticus sit. Plura occurrunt in Theologia exempla. Concupiscit Jacob cum Lia ex obiecto, & genere suo fornicarius fuit; re tamen fornicarius non fuit ob ignorantie causam. Brevissime ab hac difficultate se se expediunt scholæ Theologi dicentes præfatam propositionem hereticam esse materialiter, secus formaliter. Non ergo quicumque error fidei contrarius heresis est; sicuti non omnis color albedini adversus, ater est; sed gilvus, glaucus, & pallidus eidem contrarii sunt, imperfecte tamen. Error ergo perfectus, iunctus scilicet pertinacia, heresim constituit. Quapropter si ignominiosus quisquam per incitiam, quia & flagitiose erret in fidei articulis, contradicit utique fidei, si dialecticorum leges spectentur; immo culpæ quoque reus efficitur: verum nisi vivas, ut dicitur, & videns pereat, hoc est nisi prudens, volensque se a catholico dogmate separet, nec sectam facit, neque heresim admittit. Quoniam error constituens sectam & heresim, absolutus & perfectus, nempe pertinaci voluntate partus sit oportet. Ceteri errores a pertinacia leiuincti, sunt informationes, & inchoationes quædam hereticæ pravitatis, ad cuius speciem indirecte, ut imperfecta ad perfecta, reducuntur, inquit laudatus Cano. Numquam igitur heresis formalis habetur, nisi ratione asserentis habita. Ex his vero solutio patet ad argumenta prioris opinionis. Theologi rogarunt ut sententiam præp. aliqua propositione catholice veritati contraria fuerant, expediunt propositionem ex genere suo talem, & secundum quod ut plurimum accidit, & in exteriori foro illam desunt. Et quia propositio fidei catholice adversa, & ex obiecto heretica, communitur animum prodit hereticum, idcirco heretice centuram eidem inrunt; quamquam interdum heretica materialiter sit; frequentissime vero formaliter, si ab homine docto prolata fuerit.

VI. Quæst. III. Quid de eo sentiendum est qui exterius tantum fidem negat? Resp. Sunt qui affirmant, ut Caietanus 2. 2. quæst. xi. art. 2. & alii, hunc hereticorum poenas in-

currere, eo quod Ecclesia non iudicat de interioribus. Quod confirmari potest exemplo illius qui furatur, & occidit sine animo furandi, & homicidii subiacet. Sed communis, & vera sententia negat, præfatam fidelem poenis in hereticos constitutos obnoxium esse. Quia hereticorum poenæ nominis ob heresis crimen infligi debent. Exterior autem fidei negatio heresis non est, quia non est error in intellectu. A quolibet ergo Confessario absolvi poterit fidei qui timore, aut alia ratione victus fidem exterius reitit, firmam tamen in mente & corde retinet. Argumenta contrarie opinionis facile resolvuntur. Ecclesia punit eos qui exterius fidem negant: quia in foro exteriori præditur talem fidem interiori repudiante: prudenter quippe præsumitur factis animum respondere: idque communitur accidit ut qui exterius recedit a fide, animo quoque & mente ab eadem seungatur. In foro ergo externo præfatus excommunicatus reputatur. Furtum, & homicidium actibus externis consummantur. Heresis vero actus internus intellectualis est. Quare homicida solo externo actu obnoxius est irregularitati. Heresis vero essentialiter pendet ab actu interno. Si quis tamen exterius fidem negaret, animo favendi hereticis, tamen si poenas in hereticos latas non incurreret, subiaceret tamen excommunicationi late in hereticorum fautores. Similiter qui exterius idolatros adoleat ex effectu erga idolum, absque tamen mentis errore, licet immunis esset ab excommunicatione lata in apollatas, incurreret tamen ceteras hereticorum poenas, præter bonorum publicationem: quia hic, tamen non esset verus hereticus; esset tamen verus idololatra, ut docet Bannez 2. 2. qu. xi. art. 4. dub. 2. Aragon. 2. 2. quæst. xi. art. 1. Petrus Ledesma Tom. II. tract. 1. cap. vi. concl. 14. Sanchez Lib. II. cap. vii. num. 10. idque evincunt quædam extravaganti Joannis XXII. si tamen illa usu recepta sit, ut advertit Sanchez. Si vero non ex affectu erga idolum, sed metu, vel aviditate, aliave causa cultum idolo exhiberet, non incurreret dictam excommunicationem, eo quod verus idololatra non foret.

VII. Quæst. IV. Utrum dubius in fide hereticus habeatur sit? Resp. Non leviter controvertantur super proposita questione Iurisperiti, & Theologi. Partem siquidem affirmantem plures docent, probantque primo canonis auctoritate. Quoniam cap. 1. de her. dicitur: Dubius in fide infidelis est. Tum

D. Augustini testimonium pronunt ex Ecclesiæ. cap. xvii. Quis enim nisi errans malum neget approbata falsa pro veris, aut improbare vera pro falsis, aut habere incerta pro certis, vel certa pro incertis? Item Concilium Viennense doctrinam omnem aut temere afferentem, aut vertertem in dubium, quod substantia animæ rationalis non sit humani corporis forma, tanquam erroneam, ac veritati fidei catholice inimicam reprobat. Præterea is qui dubitat, fidem amittit; aliqui infidelis non esset. Ad fides in baptismo suscipitur, nisi per heresim, non amittitur. Pollremum fidei ratio firmam & constantem certitudinem requirit. Vacillatio autem, & dubitatio, maxime si pertinax sit, fidei firmitudinem corrumpit. Erit ergo, saltem indirecte, fidei contraria, atque adeo heresis erit. Si enim ex infirmitate, non ex pertinacia quis dubitet, omnium una sententia est, hunc hereticum non esse. Dicitur namque Matth. xiv. Modice fidei quare dubitasti? Citari pro hac opinione solent Gabriel in IV. dist. xiv. quæst. 11. art. 1. no. 3. Angeli 111. Caietanus 2. 2. qu. xi. art. 2. Castro Lib. adver. heres. cap. x. Corduba Lib. I. qu. xvii. §. 7. Valentia 2. 2. disp. 1. qu. xi. punct. 1. dist. 1. Azorius Lib. VIII. cap. ix. quæst. v. & alii plures.

VIII. Negat altera sententia, plurimorum Doctorum suffragio nixa, dubium in fide hereticum esse. Quod evincunt primo auctoritate Augustini qui Lib. I. de utilitate credendi cap. 1. inquit: Hereticus est qui falsas opiniones vel gignit, vel sequitur. Porro qui dubitat, nec alteraturam questionis partem lequitur, neque falsas opiniones gignit. D. Hieronymus in cap. v. Epist. ad Galat. docet heresim ab electione dici, illumque esse hereticum, qui sibi eligi disciplinam quam putat esse meliorem. D. Thomas I. ad Corinth. cap. xi. lect. 7. refert hanc Hieronymi auctoritatem, dein sic concludit: Electio firmam importat infestationem; & ideo hereticus dicitur qui pertinaciter proprium errorem sectatur. Rationibus autem hanc firmam sententiam. Nam heresis contrarie opponitur fidei, secus pro negotiatione, aut privationem. At dubitatio, cum nec habeat assensum, nec dissentium, contrarie fidei non adversatur. Ergo dubitatio non est heresis. Præterea heresis est error fidei contrarius. Error autem assensus est, vel dissentus falsus. Cum ergo heresitio non assensus, nec dissentus sit, nec heresis quidem est. Denique dubitatio me-

dium quoddam est inter duas extremas controuersiarum partes. Fides uero, & haresis duo sunt extrema summopere pugnantia. Dubitatio igitur que inter dogma hareticum & ueritatem catholicam intermedia est, non est haresis, sed illius particeps, atque uicina. Hæc sunt argumenta, concludit laudatus Cano, quibus Auctores sane nobiles confirmant sententiam.

IX. Prioris sententia argumenta facile reuolunt. Ad auctoritatem canonis statuitur dubium in fide infidelem esse, respondent, infidelitatem tripliciter accipi: uno modo negatiue, ut accidit illis qui nihil de fide audiunt: secundo modo contrarie, quando scilicet quis susceptæ fidei repugnat: tertio cum quis inter duas partes fluctuat, vacillatque, nec fidei ueritati, nec errori contrario inhareret. Dubius autem in fide, hoc tertio modo infidelis est, non secundo, qui proprie fidei opponitur, haresimque constituit. Testis ergo laudatus non euincit, dubium in fide esse hareticum uere talem, sed uis tantum scitione illum esse. Porro Stephanus Papa, cuius est decretum illud, uoluit tantum hoc laudato canone docere, quibus testibus habenda fides sit, & illos a ferendo testimonio reuocari qui aut fidem ignorant, aut dubii in fide sunt: siue enim fidei ueritates ignorant, siue de eisdem dubitent, indigni sunt ut in fidei controuersis testificentur. Ad auctoritatem Augustini subdunt, tunc illum errare qui certa per incertis, aut e contrario habet, si aut affirmet incerta esse illa que certa sunt, aut neget esse certa que certa sunt. Error enim propositio falsa est, uerbo siue affirmatio, siue negatio. Qui ergo nihil aut affirmat, aut negat, errare nequit: nisi ille dicatur errare qui scopum non attingit, cum sapientiam quidem non efficit, collineaturus tamen, si euectit. Ad Concilium Viennense dicitur, illud ueritatem reprobare omnem doctrinam fide afferentem, siue uertentem in dubium, animam rationalem esse formam corporis. Verum ne quis putaret dubium & assertionem eodem gradu, & loco habendam esse, subiungit: *Deficientes, quod quisque deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter presumpserit, quod anima rationalis non sit forma corporis humani, tanquam hareticus sit condemnandus.* Neque existimandum, inquit Cano, Concilium sine causa præterminasse eos qui in dubium uertent. Doctrina itaque illa que in dubium uertit catholice ueritates, inimica est fidei christianæ non confirmatae, & perfecte, sed imperfecte, & inchoate.

X. Ut ultimum argumentum soluam, quid ipse sentiam, exponam fas est. Et primo dissidium quod inter Auctores appareret, de nomine potius quam de re mihi uideatur. Nam conuenit inter eos, dubium esse fragilitate ortum haresim non sapere. De solo ergo dubio pertinaci questio est. De hoc dubio laudatus Cano loquens subdit: Si metaphysicas leges inspicio, neque hoc dubium constituit formalem hareticum assertorem. Quoniam dubium neque speciem habet, neque formam, sed quid medium est. Non ergo contrarium fidei est. Que enim contraria proprie sunt, ea duas esse formas maxime repugnantes coniat. At si moralis Philoſophia leges sequimur, que in id spectat quod frequentissimum est; incredibile est hominem pertinaciter dubitantem nullum habere errorem fidei contrarium. Clarius ergo rem expeditam. Admissa hypothese, quod intellectus pendulus maneat, & anceps, nullumque assensum, uel dissentium eliciat, certum est hunc non esse uere, & proprie hareticum eo ea que dicta sunt. Verum quia reipia contingere uix potest ut homo pertinaciter dubitet, quin aliquid iudicium reflexum ferat quod iudicat res fidei dubias esse, idcirco in praxi haretici communiter sunt illi omnes qui pertinaci animo in rebus fidei dubitant: & merito Theologi, Irripentis, Iudicelque ecclesiastici tanquam hareticos eiuſmodi iudicant. Addit Cano fidem amitti non modo per haresim, sed etiam per dubitationem, sicuti colorem abum expellit non modo ater, sed etiam giluis, & glaucus. Quamuis, ut dixi, uix in praxi dubitatio pertinax ab errore ueritate occurrat, seu a iudicio quo intellectus aduentus fidei ueritates sententiam ferat.

XI. Qui dubitat ob difficultates que in fidei articulis inuigunt, atque harum difficultatum pondere pressus, impetrat suspensionem intellectus, peccat aduentus fidei: quia dum deliberate assensum cohibet, eo ipso approbat difficultatum monitionem contra fidem quam suo ratiocinio meriti uidet. Si uero intellectum ideo abstrahit a rerum fidei contemplatione, ut defatigationem, laborem, ac molestiam euitet, leuæ a periculo pertinaciter dubiandi iudicatur, nullo modo peccat; hæc si quidem dubitatio ex infirmitate, ac imbecillitate oritur. Quamdoque tamen, potissimum si renatio grauis sit, urget præceptum eliciendi fidei actum: & sane securus uia est, ingruente simili fluctuatione, actu fidei expresso ueluti sacra-

an-

anchora intellectum firmare. Inſpicenda tamen est dubitantium insoles. Nam si qui dubitationi obnoxius est, serupulis angatur; rone latus erit alio intellectu diuertere; dubitationeque floccifacere, & contemere; quemadmodum spernenda omnino sunt tentationes blasphemandi Deum, Sanctoſque conuiciandi: his namque suggestionibus non raro dæmon animas Deo caras vexat, torquetque; cum opus minime habeat hæc, & similia flagitiosis, scelerisque hominibus iuggere; sua quippe sponte isti sanctum Dei nomen profanant, pollutantque, Sanctorumque honorem conuiciis proſcindunt. Ex quibus colliges, ad haresis rationem necessariam esse particulam in eiuſdem ſinitione positam, nempe *uoluntarius*.

XII. Qui deliberate dubitat ob difficultates que sibi occurrunt, paratus corrigi, ſitationes sibi congrue proponantur quibus suis difficultatibus fiat satis, secus uero ob auctoritatem Ecclesie similes difficultates reiciuntis, hareticus habendus est. Non enim hic credit ob Deum, & Ecclesie auctoritatem, sed proprio suo ratiocinio nixus. Fidelis autem proprium est captiua intellectum in obligationem fidei.

XIII. Quest. V. *Si ne hareticus qui priuata reuelatione diuina dissentit, aut qui propositionem theologiam proxime ex propositione de fide deducitur negat?* Resp. Non conuenit inter Theologos, quin actore dissentent super questionibus propositis. Ad primam quod attinet, Corduba, Lorea, Vivaldus, alique contendunt, hareticum non esse qui reuelationi sibi factæ a Deo, quamque diuinam esse putat, fidei denegat, eidemque resistit: quoniam, inquit, hic non se opponit ueritatibus diuinis ab Ecclesia propositis. Alii contra ſuſtinent, hunc hareticos crimen incurere, eo quod fidem negat primæ ueritati. Res tanti non est ut ſulsus eam pertrahat; potissimum quod de nomine potius quam de re dissidium sit. Breuiter ergo dicam, uno in tenlu hunc hareticorum maximum esse: quoniam ratio formalis fidei est diuina reuelatio, que oblectura cum sit, uisibilis Ecclesie organo nobis proponitur. Porro si ipsa reuelatio suo proprio lumine spectabilem se offert, si Deus ipse Ecclesie prononantis conditionem supplet; quis dixerit grauissimum consummate hareticos scelus non perpetrare illum qui Deo sic reuelanti ueritatem fidem non adhiberet? Quid? Hareticus est qui Ecclesie resistit; secus qui Deo ipsi relictatur, si

Canc. Theol. Tom. I.

propter Deum Ecclesie credimus? Opus non esset Ecclesie, si Deus se ipſo uellet humano, & sensibili modo sua ueritates manifestare; ut contigit, cum Christus carne indutus humana, cælestia dogmata explicuit. Non est ergo ambigendum quin hareticus habendus sit qui conuincitur Deo sibi reuelanti fidem non adhibere. Accedit quod qui diuinæ sibi factæ reuelationi resistit, eo ipſo Ecclesie auctoritatem contemnit. Quomodo enim Ecclesie credere poterit qui Deo, si dem adhibendam Ecclesie iure iubenti, fidem denegat?

XIV. De altera proposita questionis parte similiter Theologi dissentent. Cano Lib. XII. cap. viii. *Valentia 2. 2. quest. xi. punct. 1. Bonacina disp. 11. de cons. quest. v. num. 5.* hareticum esse contendunt qui theologica ueritati immediate ex propositione de fide elicite reluctatur. Contra negant alii plures. Et hoc dissidium nominis potius quam rei est. Quippe si metaphysice legibus in hareticis, utique hareticus non est qui propositionem dumtaxat theologiam resistit. Ceterum si moralis Theologia præscripta inspiciantur, que id considerat quod communiter accidit, hareticus habendus est qui propositionem theologiam, siuapte natura ſuuentem ex propositione de fide, alteratur. Tanta siquidem connexio inter ueritatem propositionem est, ut uix possit qui alteram negat, alteram affirmare. Qui enim Christum hominem fatetur, qua ratione ribilem negare audeat, & contra?

XV. Quest. VI. *Est ne pertinax, & hareticus qui Episcopo proponenti res fidei non assensit, existimans se Ecclesie non contradicere?* Resp. Adfirmantem sententiam defendunt Salmanticensis tract. xxi. cap. 111. punct. 5. & 2. num. 50. Caltrapalus tract. xv. disp. 111. punct. 2. n. 6. Lugo disp. x. sect. v. num. 160. alique plures, quos ipsi laudant, probantque. Qui ueritatibus fidei sibi factis propositis resistit, haresis reus euadit. Porro cum Episcopus, Inquisitor, alique Doctores fidei mysteria proponunt, suscipiens est eorumdem ueritatum propositio. Tenetur ergo fidelis eisdem assentiri. Præterea cum fides per Episcopos, Inquisitores, alioſque Doctores declaratur, Ecclesia ipsa per hoc uis ministrorum ope declarat. Raro quippe Ecclesie seipſa fidelibus credenda denuntiat; sed utrum ministrorum ope. Accedit quod qui ueritatibus ab Episcopis, & fidei Quæſtoribus propositis dissentit, in ſortio exteriori ut hareticus poenas luit: ex-

H 3

60

go & in foro interiori pro heretico habendus est, quia forum exteriori cohaeret.

XVI. Altera sententia negat, quempiam haeresein incurrere ob hoc quod Episcopo, vel Inquisitori proponentibus fidei articulos fidem adhibere recusat. Hunc tamen peccare concedit plus, minusve, prout maior, aut minor illius temeritas, & pertinacia fuerit. Hanc secundam sententiam tuetur Canus *Lib. XII. de loc. theol. cap. VIII. Valentia 2. 2. disp. 1. quæst. XI. punct. 1. diff. 4. Valquez 1. 2. quæst. LXXVI. disp. CCXXVI. cap. 111. num. 7. Sanchez Lib. II. cap. VII. num. 25. Sayrus Tom. I. Lib. III. cap. XV. num. 17. & alii.* Hæc sententia mihi probabilior est, & si vero in sensu explicetur, unice vera, & a nemine neganda.

XVII. Nemo inficias ire auit, quemlibet Episcopum, quemque Inquisitorem errori obnoxium esse. Sola quippe Ecclesia, solus Romanus Pontifex ex cathedra loquens nec fallere, nec falli potest. Quæ ergo ratione hæreticus dicendus ille est qui sine Episcopo, sine Inquisitoribus, quos vocant, fidem adhibere recusaverit? Quæ ratio ut clarior fiat, & ut paralogismus, quo contraria laborat opinio, tollatur, considerandum occurrit, num Episcopi voce Ecclesiam loquantur, & ut Ecclesie præcones ab eo qui audit habeantur; aut tamquam Doctores, & privati Pastores res credendas proponant. Si is qui Episcopum res fidei explicantem audit, existimat eum doctrinam Ecclesie catholice proponere, ac voce Ecclesie loqui, & nihilominus fidem adhibere recusat; hoc in causa nemo est qui ambigere inter se possit hunc hæreticum esse. Contra si Episcopum ut privatum Pastorem, atque Doctorem habet, si eadem fidei dogmata edisserenti credere renuit, peccare utique audaciter, & temeritatis potest, hæresis sane non potest: quoniam Episcopo se loquenti dum contradicit, Ecclesie catholice se minime contravenire existimat. Quare admiratio quædam animum sibi, Salmanticenses, viros aliquos acutos, in ipso questionis titulo proponere, fidelem hunc, dum contradicit Episcopo, existimare se in hoc non contravenire Ecclesie. Et tamen constituunt hunc hæreticum esse. Quod sane non coheret cum iis quæ paulo ante de pertinacia docent, videlicet pertinaciam notionem in eo sitam esse, quod quis sciens, & prudens ab ea veritate recedat quam definitam esse ab Ecclesia cognoscit. Itaque, ut iusta hæresis feratur censura, præ oculis habenda pertinacia

est quæ ad hæresim constituendam necessario requiritur. Porro dictum supra, repetendumque nunc est, hæresim mentis assensu perfici ex voluntatis consensione in eo qui rem quam credere renuit, cognoscit esse catholicam veritatem: ergo & infidelitas intellectus dissensu perficitur in eo qui rem cui assentit, cognoscit esse contra Ecclesiam communem fidem, ut post Caietanum optime advertit laudatus Cano. Contrarium enim contrarias oportet esse notiones. Pertinax autem, si vel ipsam nominis notionem inspicimus; is est qui plus nimio in propria sententia hæret. At qui opinionem suam intelligit communi Ecclesie sensui, & fidei repugnare, atque in ea peritat nimis, profecto in illa perseverat. Vere igitur est pertinax. Immo hæc sola consummata pertinacia est, quæ absolute cum fidei constantia pugnat; atque adeo sola ea simpliciter hæresim constituit. Hinc colliges, quam falsa sit hæresis definitio quam Clarissimus Fontanus Archiepiscopus Ancyranus in sua Eloquentia Italica tradit pag. 367. his verbis italicis; *L'esser eretico appunto consiste in dire eresia con la persuasione di non darle, ma bensì di professare verità cattolica.* Quæ verba sic latine redduntur: *Hæreses notio in eo consistit sicut est, ut quis hæreses profert, persuasionem habens se hæreses minime profert, sed catholicas veritates.* Si hoc verum foret, quis certus esse posset se hæreticum non esse? Cuique enim excidere verbum valet respici adverbum catholicæ doctrinæ, quod eidem consentaneum existimet. In obsequium tamen eruditissimi viri cuius familiaritate, atque amicitia honore tui mihi licuit, id festinan ille intellexit voluit, hæreticos nempe proferre hæreses quas Romanæ Ecclesie agnoscunt contrarias; existimant tamen veritates catholicas enuntiare, quod errare posse Ecclesiam impudentissime docent. Quo in sensu Lutherus, Calvinus excitatis pœna percussu, alique hæresiarhæ sciebant dogmata sua Romanæ doctrinæ adversari; putabant tamen, se vel verius dicam, iactabant saltem extrinsecus, se veritates catholicas prædicare.

XVIII. Ad argumenta quæ opponunt Salmanticenses cum aliis, ex dictis responsio patet. Laborant siquidem aperta fallacia. Nam verum est Ecclesiam per Episcopos, fideique Quæstiores, alioque Doctores credenda proponere. Qui his contradicit, Ecclesie reluctatur. Distingendum est. Si qui fidem illis adhibere recusat, existimat illos

pro-

prædicare doctrinam Ecclesie catholice, & non propria sententia promere; tunc certum omnibus est hunc hæresis crimine infici. Quippe hoc in casu hic agnoscit, auctoritati Ecclesie se se opponere. Laudati tamen Auctores suam questionem huic sensui non illigant, immo in ipsius questionis titulo loco positionis constituunt, quod qui resistit Episcopo, existimat se in hoc Ecclesie non contravenire. Si vero fidem adhibere recusat Episcopus, & Inquisitoribus, existimans eos Ecclesie voce non loqui, nec doctrinam Ecclesie evulgare, licet ministri eius sint, hæresim non incurrit, si fidem illis denegat. Quoniam qui hac ratione eis reluctatur, minime existimat se cum Ecclesia catholica pugnanæ: atque adeo deest pertinacia quæ ad hæresis crimen perpetrandum necessaria est. Hæc sola disfunctione, seu explicatione nostræ sententiæ, omnia adversariorum obiecta resolvuntur.

XIX. Quæst. VII. *Esses ne formaliter hæreticus catechumenus, qui aliquos fidei articulos negaret?* Resp. Adfirmant Suarez, Banez, Azorius, Palau, Taph, Salmanticenses tract. XXI. cap. 111. punct. 5. num. 52. alique, qui laudantur ab iisdem. Quoniam, inquit, hæresis in hoc fita est, quod veritati alicui revelata quis dissentiat. Sed ante baptismum sequestrationem æque resistere quis potest veritati divine, ac post. Ergo ad hæresim incurrandam suscepio non requiritur baptismus. Idque patet in catechumeno qui vere in Christum credit, tamen tinctus sacro lavacro non sit.

XX. Contrariam sententiam defendunt Caietanus, Toletus, Aragonius, Hugolinus, Sayrus, & alii. Si Theologorum spectetur auctoritas, utraque opinio sua fruitur probabilitate. Si notio hæresis penitus consideretur, probabilior mihi est secunda opinio. Nam ultima particula definitionis hæresis hæc est, *in eo qui fidem recipit.* Porro qui aqua baptismatis ablutus non est, fidei christiane professionem non emittit; neque in Catholico censum prescriptus est. Quamquam igitur catechumenus interius in Christum credat, dici tamen nequit quod fidem Christi professus sit, eamque receperit; sed solum in via est ad illam recipiendam. Verum utique est quod si credit, fidem habet; sed particula in eo qui fidem recipit, sensum prodit de eo qui christianam religionem professus est. Quemadmodum qui tyrocinium ponit in aliqua religione, & ab eadem, antequam profiteatur, recedit, a

nemine pro apostata habetur. Cur ergo tyro christianæ religionis apostata, vel hæreticus proprie, & formaliter dicendus est; si antequam catholicæ religionis professionem edat, ab eadem recedit, aut aliquos articulos denegat?

XXI. Ad contrariæ sententiæ argumenta facilis responsio est, & utraque opinio conciliari valet. Est primo fallum est in eo hæresis malitiam sitam esse, quod quis veritati divine revelata resistat: alioquin omnes pagani essent hæretici. Idque patet ex recentissima ultima particula in hæresis definitione posita. Catechumenus, inquit, non est infidelis, qui nullo modo fidem recepit, nec Iudæus: ergo hæreticus, cum tantum sint tres infidelitatis species. Resp. Communis Theologorum doctrina est, dupliciter peccatum aliquod in genere collocari, & in specie. Uno modo, inquit, formaliter, & directe; altro modo materialiter & reductivo. Hoc secundo modo Dialectici materiam in predicamento substantiæ, punctum in genere quantitatis, embryonem in specie animantis, cuius gratia a natura potatur, ponunt. Idem in designanda peccatorum specie accidit. Dicimus ergo, catechumenum fidei catholice resistentem, hæreticum esse reductivo. Quapropter in ipso questionis titulo propositum fuit: sine dicendus hæreticus formaliter: quoniam in hoc difficultas vertitur. Dicimus ergo unanimum fidei catholice professionem, si eidem fidei resistat, hæreticum esse initiative, & reductivo; secus formaliter, & complete. Quod adeo verum est, ut is, si a fide recedat, in nullum sententia hæreticorum penis subiacet; cum excommunicationis capax non sit, neque Ecclesie iurisdictioni subiectus. Fir quippe Ecclesie membrum professione in baptismo emissa. Sententia sic explicata mihi probabilior, & verior est.

XXII. Quid de eo dicendum qui sine baptismum suscipit? Ecclesia fictionis ignora eum cum hæretico damnat. Ceterum vere, & proprie, seu formaliter hæreticus non est: quia reipsum fidei christianæ professionem non edidit, quando baptismum irritum fuit.

XXIII. Maior difficultas de illis est qui sincera voluntate ad sacrum lavacrum accellerunt, & delictu seu legitime materie, seu intentionis ministri baptismus irritus fuit; & nihilominus se se tamquam veros Catholicos gesserunt, putantes se vere baptizatos esse.

esse. Affirmant laudati Salmanticenses cum pluribus aliis. Verum ex his quae dicta sunt, non esse veros, & formati hereticos colligitur. Quoniam revera baptizati non fuerunt, atque adeo fidei professionem solemnem non ediderunt. Quare nec excommunicationem, nec alias haereticorum poenas incurunt. Aliqui tamen docent, posse Ecclesiam eiusmodi cogere ab baptismum suscipiendum, eo quod ex parte illa illum susceperint. Ita Sayrus, Sanchez, Henriquez, & alii.

XXV. Verum contrarium mihi dicendum videtur. Quoniam, quando contractus nullus ex quoquoque defectu est, una pars vi talis contractus ius in alteram minime acquirit. Porro Ecclesia vi fidei baptismum nullum ius adipiscitur in eum qui tali baptismum sanctus est. Ergo nequit eum cogere ad baptismum denuo suscipiendum. Solos quippe subditos Ecclesia cogere valet ad ea praestanda quae fidei christianae sunt. Fidei autem baptizatus non est, nec fidei subditus Ecclesiae catholicae. Quare concludendum est neminem puniri ab Ecclesia posse ut haereticum, qui prius baptismum sacramento eiusdem Ecclesiae membrum non evaserit, & ab eiusdem corpore per haerem se se immixit. Que relictio est ipsius Concilii Tridentini confirmans ea quae haecere dicta a nobis sunt. *Cum Ecclesia* (inquit sacra Synodus sess. xiv. cap. 11.) *in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismum iustam fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit Apostolus, de his qui foris sunt, iudicare?* Quae tamen intelligenda sunt, quando constat iuridice non esse baptismum. Nam si quis publice baptismum susciperet, licet interna fisione illum relinqueret, Ecclesia fisionis ignara praesumeret hunc baptismum esse: idcirco eum tanquam haereticum puniret, si in haerem incidere.

XXV. Quae. VIII. *Quid sit apostasia, & an specie differat ab haeresi?* Resp. Apostasia factio haec est, quae ex D. Thoma colligitur 2. 2. quae. xii. art. 1. *Apostasia est recessio hominis baptizati a tunc fide.* Hinc colligitur, apostatam ab haeretico discrepare, quod hic aliquam evangelicam veritatem sciens impudenter denegans, plures alias admittit, atque Christum, universae Religionem se profiteri iactat, ille univertis christianae legi, atque Christo eiusdem auctorem nuntium remittit. Haec est vera, & potissima apostasia. Apostata quoque vocantur qui

retrocedunt ab Ordine, a Religione quam professi sunt. Non eo ipso tamen a Deo recedunt, sicut contra qui a fide christiana descedunt, a sacris quoque ordinibus discedunt, & duplici reatu inhiuntur.

XXVI. Dissident Theologi, differant per specie apostata ab haeresi. Negant Bannez, Valencia, Aragon, Sanchez, Salmanticenses tract. xxi. cap. 111. punct. 5. num. 588. Adfirmant Turrecremata Lib. 1. Summa. part. 11. cap. XIII. Sylvestre verbo *Haeresis*, Canus de loc. theol. Lib. XII. cap. viii. Quae sit potius nominis quam rei est, si D. Thomas mens spectetur, haec secunda sententia verior est. Quippe apostata motum quemdam importat discedentis a fide. Motus autem non habet speciem a termino a quo, fed a termino ad quem. Cum ergo apostata ad Iudaeorum imperitiam, & errorem accedit, iudaeica infidelitatis reus est: si ad paganum descedit, paganica infidelitatis culpam contrahit. Textus quem Salmanticenses pro sua opinione afferunt ex D. Thoma 2. 2. q. xii. art. 1. ad 3. illis non valet, sed aperte officit. Dicit ergo Angelicus: *Unde apostasia non importat determinatam speciem infidelitatis, sed quandam circumstantiam aggravantem.* Huius textus generis significatus est, apostasiam nullam praeter determinatam infidelitatis speciem: sed ad eam revocari ad quam apostata accedit. Ex eo enim quod a fide christiana recedit, speciem non habet, ut ait Angelicus, sed solum circumstantiam quandam aggravantem iniquitatis. Melius quippe erat illi non cognoscere viam iustitiae, quam post agnitionem reprobam converti. Haec clara sunt, & perspicua. Haeresis in definita infidelitatis specie collocatur. Si ergo Angelicus conceptis verbis ait, apostasiam non consistere peculiarem speciem intra genus infidelitatis, compertum est haerem specie distingui ab apostasia. Sed levioris negotii quaestio est, quam ut longiorem illius discussione sermonem estudandum. Si plura cupis, consule Canum loc. cit.

XXVII. Quae. IX. *Principes propter apostasiam a fide amittit non dominium in subditos?* Resp. Integram articulum super haec quaestione D. Thomas instituit 2. 2. q. xii. art. 2. ubi evincit, Principem apostatam amittere propter apostasiam a fide dominium in subditos, simul atque Ecclesiam excommunicatam denuntiavit ob tale crimen. *Quia*, inquit, *homo apostata probo eodem modo malum, & iurgia seminat, inter-*

dens homines separare a fide: & ideo quanto aliquis per sententiam denuntiatur excommunicatus propter apostasiam a fide, ipso facto eius subditi sunt absoluti a domino eius, & iuramento fidelitatis, quo ei tenebantur. Ad argumenta quae opponi solent contra dominium infidelium Principum, & ipsius Iuliani apostatae in Christianos subditos, respondet, aliam esse rationem quae facit illis Principibus qui nunquam fidei susceperunt, ab ea quae adversat apostatas a fide suscepta. Quoniam ad Ecclesiam non pertinet punire eos qui foris sunt: sed contra iure punire valet eos qui fidem susceperunt. Ad id quod de Iuliano dicitur, respondet, quod illo tempore Ecclesia in sui novitate nondum habebat potestatem terrenis Principes compescendi: & ideo toleravit, fideles Iuliano apostatae obedire in his quae nondum erant contra fidem, ut maius periculum fidei vitaretur.

CAPUT VI.

Quotuplex sit haeresis, & quae pars.

I. Prima haeresis partitio in formalem est, & materialem. Haeresis formalis iam supra functionem dedimus. Ea liquidem est, cum quis prudens, & sciens veritatis alicui catholicae cum pertinacia resistit. Iuvat hic clarius explicare particulam scientiae requisitae ad haerem formalem, cum scilicet ignorantia crassa, & affectata satis sit ne quis in haerem incidat. Dicimus ergo ad haereos culpam contrahendam iam necessariam esse scientiam, qua quis advertat se catholicae Ecclesiae auctoritati resistere, dum aliquam revelatam veritatem negat, ut ignorantia etiam crassa ab hac culpa excedat. Quamvis ergo quispiam ignorans aliquam veritatem dogma esse catholicum, admonitus ab Episcopo, aut aliis viris doctis persistat in suo errore tali dogmati contrario; adhuc tamen haereos notam non contrahit. Insolens utique, audax, preceps, contumax, sapiens haereticus, & quid aliud simile compellari poterit; haereticus vero non poterit. Quoniam pertinacia eius nondum cum fide catholica, & Ecclesiae auctoritate pugnat. Illius relictio, & obfirmata ignorantia peccatum est, maxime post admonitionem Episcopi, aliorumve Doctorum: quodque peccatum ad haerem reduci utique potest, seu erit reductive haeresis; scens formaliter, & complete. Hanc sententiam defendunt Canus, Bannez, Tolletus, Valquez, Sanchez, alique plurimi.

Quid vero de ignorantia affectata dicendum? Excusat ne etiam ista ab haeresi nota? Negat Canus cum aliis, ignorantiam affectatam ab haeresi excusare. Adfirmant Bannez, Ledema, Azorius, alique. Optime Valquez 1. 2. q. lxxvi. art. 3. disp. cxxvi. c. 11. distinctione utitur. Qui suum affectat errorem ex auctoritate Ecclesiae contestatur, hic dubio procul haereticus est. Idem dicendum, si errorem affectet ob finem liberius vendendi: qua in amore illius prave libertatis includitur recessus ab ipsa Ecclesiae auctoritate; & pertinacia, qua sic affectans errorem suum, renuit sese subdicere eidem Ecclesiae. Si quis vero ignorantiam affectaret ex negligentia & tadio addidit veritatem catholicam, is haereticus dicendus non esset: quia tunc pertinacia adversus Ecclesiam deslerat, quin potius addelet animi preparatio ad correctionem. Et haec opinio mihi probabilior est. Ad haeresis partitionem nunc revertamur.

II. Haeresis materialis est cum quis aliquid contra fidem credit, aut profert, ignorans illud ad fidem pertinere. Si ignorantia sit invincibilis, haeresis materialis est sine culpa; si vincibilis cum culpa, dummodo non sit affectata modo iam explicato. Haeresis quoque materialis est cum quis propositionem aliquam fidei contrariam exterius pronuntiat, abique tamen assensu interno. Aliqui haerem formalem distinguunt ab obiectiva. Illam dicunt esse actum quo haereticus renuit assentiri veritati catholicae; hanc obiectum ipsum quod falso quis credit. Sed superflua videtur divisio haec. Tribuitur secundo haeresis in mentalem, seu pure internam, atque in externam, & internam nempe formalem, & externam. Haeresis mentalis, seu interna, ea est quae ita intra animum, mentemque sistit, ut nullo signo exteriori manifestetur. Tunc vero externa evadit simul, & interna, quando aliquo signo exteriori palam fit, ita ut ab his qui adunat dignosci valeat. Ad haerem quippe externam satis est ut manifestetur signo exteriori, quod ita prae natura aptum est esse patefacere. Datur denique haeresis mere externa (si tamen haeresis iver appellari possit) quae tunc est cum quis aliquam veritatem catholicam exterius tantum verbis negat, aut falsam sciam signo, veste, aut factu profertur, seu potius simulat. Huiusmodi haereticis coram Deo neque haerem formalem contrahunt, nec excommunicationem incurunt, sed tantum peccant contra praeciptum con-

confessionis fidei. In foro tamen exteriori Ecclesie pro hereticis, & excommunicatis habentur. Rursum heresis formalis interna simul, & externa dividitur in eam quae est *manifesta per se*, quae etiam publica dici solet, quae non modo signo, verboque manifestata est, sed etiam coram pluribus videntibus, & audientibus prolata est; & in eam quae *occulta per accidens* est, quae etiam *privata* dici potest: quae licet verbo, aut signo manifestata sit, fitque vere externa; tamen hoc evenit nemine vidente, aut audiente. Denique dividitur in *affirmativam*, & *negativam*: illa est dum quis errorem contra fidem in mente conceptum libere palam verbo, signove coram omnibus profiteatur; hac est cum quis de heresi iuridice convictus, haeresein hanc suam fateri pertinaciter recusat, immo exterius fidem catholicam profiteatur.

III. Duo sunt poenarum genera in hereticis constituta, Primum spirituum, alterum temporarium. Prima spirituum poena est excommunicatio, ut colligitur ex *cap. Quicumque de hereticis, in 6. & cap. Novertit de sentent. excommunicacionis, ubi lata, non ferenda, declaratur; quamquam olim tantum ferenda fuisset, ut colligitur ex *cap. Si quis Episcopus, l. g. vii.* Haec poena non divini, sed ecclesiastici iuris est, ut communis fert opinio.*

IV. Secunda poena in hereticos lata irregularitas est, ut colligitur ex *cap. Nos consuetudinem dist. xxi. & ex cap. Convenientes l. quæst. vii.* Tertia poena est privatio potestatis spiritualis in illis qui sacris ordinibus sunt insigniti. Haec triplex poena non ordinem auferit, sed utrum sicutum illius interdicat. Id colligitur ex *c. Arianos l. quæst. i. cap. Convenientes, & cap. Si quis voluerit l. quæst. vii.* Quarta poena spiritualis est privatio dignitatum, beneficiorum, atque ad ea in posterum obtinenda inhabilitas, ut habetur in *cap. Quo iure diffinit. viii. & alibi.* Quinta est privatio sepulturae, ut colligitur ex *cap. Quicumque de hereticis, in 6.* Neque ad hanc poenam subeundam requiritur quod sint explicitè denunciati; sed satis est quod prudenter in heresi mortem occumbant; quin illi ipsi excommunicationi obnoxii sunt, qui notos hereticos sepultura donant.

V. Temporalium poenarum princeps est, omnium bonorum quae heretici sunt, confiscatio, ut patet ex *leg. Manichæos cod. de hereticis.* Nemo tamen huic poenae ante

latam sententiam subiacer. Secunda est infamia quae heretici indigni quocumque honore, dignitate, & officio evadunt, ut patet ex *cap. Infames g. i. cap. Statutum, in 6. heretic. in 6.* Illius infamiae hereticorum quoque filii rei sunt, ut patet ex *cap. Statutum de heretic. in 6.*

VI. Prolixam insumit quaestionem P. Sanchez super poenis filiorum qui a parentibus reus laesae maiestatis divinae, vel humane progeniti sunt. Quaritur, utrum obnoxii sint eiusmodi filii poenis in eisdem statutis, si geniti sint anteparentum crimen: & hanc quaestionem celeberrimam vocat, eamque fusiore calamo veritat *Lib. II. c. xxvii. a. n. 5.* Primo recenset argumenta sententiae admittantis, quae eiusmodi sunt. Ratio constituti poenas in filios progenitos a parentibus laesae maiestatis divinae, aut humane reus, non est aliqua sanguinis parentum infectio, quae virus iniquitatis derivetur in filios. Nec parentes rei laesae maiestatis peccatum proprium transfundunt in filios. Quin si ratio sanguinis spectetur, plus iniquitatis a matre quam a patre filius participaret. Accedit quod ratio potissima constituendi poenas debitas parentibus in filios, est praesumptio quod filii parentum mores sint imitari. Frequens quippe est tales fore filios quales parentes; quod pluribus argumentis evincit Tiraquellus *Lib. VII. consubiali par. vii. gloss. 1. & D. Ioannes Chrysolomus hom. xxv. in Matth. D. Gregorius Nazianzenus carmine ad Nicobolum:*

*Gloria namque patri natorum fama, de-
casque,*

*Ut rufus natis est gloria fama paren-
tum:*

*Gratia communis, labes communis utrius-
que.*

Plautus in *Pseudolo act. 1. scen. 5.* Horatius *Itadum XVII. Ovidius Lib. I. de trist. eleg. vii.* Virgilius *ecloga viii.* Catullus *Lib. III. eleg. iv.* alique Auctores tam sacri, quam profani communitur. Denique ideo parentum poena plectuntur filii, ut inde matrem dolorem parentes sentiant. Quae rationes evincunt, filios obnoxios parentum poenis esse debere, sive ante, sive post delictum laesae maiestatis geniti fuerint. Has rationes confirmat Sanchez innumeris pene auctoritatibus ab utroque iure petitis.

VII. Contrarium tamen ius sententiam, quam probabiliorum, defendit; quam evincit primo, quia ad optimos, aut prae-
cos filiorum mores confert quod parentes

con-

conceptionis tempore bonis moribus instructi sint, ut docet Ovidius *Lib. IV. Metam.*

*Et parum in natos abent cum semine
mores.*

Aristoteles *Lib. I. Polit. cap. iv.* *Ut ex hominibus hominem, ex bestis bestiam, sic ex bonis bonum generari. Sed natura quidem hoc vult; at tamen plerumque non potest.* Quamvis optima educatio plurimum valeat ad conformandum puerorum mores, plus tamen in id confert optima parentum in-doles, ac sanguis purus, pravisque affectionibus delectatus tempore quo filii concipiuntur, ut inquit Plato in *orat. funeb. Boni autem fuerunt, quia ex bonis nati sunt. Generis igitur praesantiam prius laudamus, deinde educationem, & doctrinam.* Quoniam mores boni, aut pravi ex sanguine parentum vel infecto, vel puro, quali naturales sunt; ex educatione vero accidentari. Naturalia autem fortiora sunt. Et hinc concludit, filios conceptos ante crimen laesae maiestatis a parentibus perpetratum, minime obnoxios fore parentum poenis, sed tantum illos qui post perpetratum delictum concepti sunt. Idque confirmat rationibus, & auctoritatibus indeoque quaeritis. Non vacat diutius in hac re immorari. Utraque opinio probabilis est. Problema illud, num optima indoles praevaleret educationi, aut educatio optima praeve indoli, difficultis est solutionis. Optimam tamen indolem praefendam esse mihi probabilis est.

VIII. Tertia est poena carceris, quae tamen poena infingenda non est, antequam reus per testes convictus sit. Qui vero ut heretici deprehensi fuerunt, etiam si poenitentiam libere spondant, seque ad subeundam offerant; perpetua nihilo scilicet carceris poena damnandi sunt, ut colligitur ex *cap. Excommunicacionis 11. de heret.*

IX. Ultima, & omnium gravissima poena est capitis damnatio, ut habetur in *L. Ariani, cod. de heret. leg. Culpa.* Longa hic instituta quaestio foret de potestate Ecclesiae ad infingendam hereticis mortis poenam. Verum eam pro dignitate plures celeberrimi Theologi verlarunt: ideo ne actum agamus, ab illius discussione abstinemus. Brevissime dumtaxat, & per transennam rationem indicabimus quae evincit Ecclesiae potestatem in hereticorum caput. Crimen haereseos, inquit Angelicus *2. 2. q. xl. art. 3.* est morte dignum, utpote crimen laesae maiestatis divinae. Unde si falsa

vii pecunia, vel alii malefactores statim per saeculares Principes iuste morti traduntur; multo magis heretici statim ex quo de heresi convincuntur, possunt non solum excommunicari, sed & iuste occidi. Potestatem vero hanc mortis poenam infingendi esse penes Ecclesiam, sive penes illius supremum caput, nihil est quod obstat. Quandoquidem & Elias propheta Baal apprehendit, & duxit ad torrentem Gison, & interfecit eos ibi: *III. Reg. xviii. vers. 40.* Divus quoque Petrus a Chrillo Iesu summus Pontifex constitutus Ananiam, & Saphiram verbo interfecti ob fidem Deo datam laesam in surreptione bonorum quae ipsi consecrata iam erant, ut habetur *Act. v.* Id tamen quod certo statutum, non est, quamvis potestatem, ecclesiasticam ne, aut saecularem, exequenda hereticorum mors sit; sed quod illi morte plectendi sint. Quia addimus, hanc mortis poenam in hereticos infingendam non exerceri ab Ecclesia, sed a saecularum Principum gladio, ut tradit D. Thomas loc. cit. *Relinquit eum iudicio saeculari a mundo exterminandum per mortem.* Dicit enim Hieronymus. . . . *Resecanda sunt putridae carnes, & scabiosa vis a caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, contumpanantur, putrescant, intersant.* Verum de hoc alibi.

CAPUT VII.

De iis qui excommunicacioni in hereticos latae obnoxii sunt.

I. Primum omnium de illis dicendum, qui ab hac excommunicacione liberi sunt. Itaque qui haeresein mere intereant concepti, seu haereticus internus, excommunicacioni in hereticos latae non subiacer. Quia ut commune fert axioma, Ecclesiae non indicat de occultis, quae scilicet sunt omnino intra mentem abditae; & ideo iudicio Ecclesiae non subiunt. Similiter hereticus mere externus praefatam poenam non incurrit: quoniam hic non est verus hereticus, cum nullo intellectu errore infectus sit. Porro excommunicacio lata est in eos qui revera heretici sunt. Quod tamen intelligendum est in foro interiori, & coram Deo. Nam si ad tribunal Ecclesiae iste denunciatur, haereseos forem praesumentem iudices. Quique ergo Confessarius absolvere eum potest qui aut hereticus est omnino inter-nus, nulloque signo manifestatus, aut ha-

re-